

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਸਤਾਰਾ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110001

Noor Shah Nistara

Bhai Vir Singh

ISBN : 978-93-80854-70-0

1 ਐਡੀਸ਼ਨ : ਨਵੰਬਰ, 2010

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ
ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
Email : info@bvsss.org

Printer
Focus Impressions
New Delhi-110 003
Email : focusimpressions@gmail.com

ਮੁੱਲ : 15/- ਰੁਪਏ

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਸਤਾਰਾ[1]

੧. {ਮਨੋਵਾਦ}

ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਸਮਝਾਈਐ ਗੁਰਕੈ ਸਬਦਿ ਸਾਲਾਹ॥

ਮਰਦਾਨਾ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ)–ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਨਗਰ[2] ਨਾ ਜਾਹ, ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹੁ। ਜਦੋਂ ਢਾਕਿਓਂ ਟੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਥਾਂ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਸਵੀਂਦਾ ਹੈ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਅੰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਏਥੇ ਹੀ ਹੋਰ ਕੱਟੀਏ, ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਸਨ: "ਨਹੀਂ, ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ, ਇਕ ਭਾਰੀ ਉਪੱਦਰ ਮੇਟਣਾ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੱਲਣਾ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। " ਤਦੋਂ ਇਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਪਰਵਾਹ ਟੁਰ ਪਿਆ ਸੀ, ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਯਾ ਪੂਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਟੁਰਨ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਅੱਠ ਅੱਠ ਹੰਝੂ ਰੋਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਥੋਂ ਹਠ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਹੀ ਆਏ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਰ ਆਏ 'ਕਿ ਉਪੱਦਰ ਮੇਟਣਾ ਹੈ', 'ਕਾਹਲੀ ਹੈ'। ਏਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠ ਰਹੇ, ਨਾ ਰੋਟੀ ਨਾ ਪਾਣੀ। ਆਪ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਭੁੱਖ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਜੇ ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਉ ਘਬਰਾ ਵਾਲਾ। ਮੈਂ ਨਿਕਟ

---

੧. ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੰ:ਗੁ:ਨਾ:ਸਾ: ੪੪੯ (੧੯੧੮ ਈ.) ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਪਰ ਟ੍ਰੈਕਟ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

੨. ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਟਿਕਾਣਾ ਕਾਮਰੂਪ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਸਾਮ ਦਾ ਉਤਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਵਡਾ ਨਗਰ ਗੁਹਾਟੀ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਢਾਕੇ ਤੋਂ ੩ ਕੋਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਰਛਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

ਵਰਤੀ, ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜੋਤਿ ਇਲਾਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਘਬਰਾ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਸੰਸੇ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਭੁੱਖਾ ਹੋਕੇ ਛਿੱਥਾ ਵੀ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਨਿਕਟ ਰਹਿਕੇ ਸੰਸਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਬੀ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਪਟਣੇ ਵਿਚ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਕਰਾਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸਾਨੇ ਕਿ ਕਦਰ ਨਾ ਪਾਕੇ, ਪਛਾਣ ਨਾ ਕਰਕੇ, ਮੁੱਲ ਨਾ ਪਾਕੇ ਜਗਤ ਕੀਕੂੰ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਦੋਂ ਸਹੁੰ ਬੀ ਖਾਧੀ ਸੀ ਕਿ ਫੇਰ ਕਦੇ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸਮਝਕੇ ਸਦਾ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਟੁਰਾਂਗਾ,ਪਰ ਹਾਇ! ਮੇਰਾ ਕੱਚਾ ਪੀਤਾ ਸ਼ੀਰ! ਮੈਂ ਫੇਰ ਭੌਂਤਲ ਭੌਂਤਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਯਾ, ਮੈਂ ਕੀਹ ਕਰਾਂ? ਕਿਵੇਂ ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਭੀ ਭੁੱਖ ਤਿਖ ਜਿੱਤ ਲਵਾਂ? ਫੇਰ ਤਾਂ ਖਵਰੇ ਮੈਂ ਰਜ਼ਾ ਤੇ ਟੁਰ ਪਵਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਘਬਰਾਵਾਂ। ਕਦੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਸਾਨੇ:-

ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਮਰ ਜਾਨਿਆਂ! ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਸ਼ਬਦ ਗਾਂਵਿਆਂ ਸੀ ਚੇਤੇ ਕਰ:-

"ਦਾਦਰ ਤੂੰ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ॥
ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ॥੧॥
{ਮਾਰੂ ਮ: ੧-੪, ਪੰਨਾ-੯੯੦}

ਬੱਸ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਤੇ ਹੀ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਿਚ ਵੱਸਕੇ ਮੈਂ ਡੱਡੂ ਵਾਂਙੂ ਰੋਟੀ, ਪਾਣੀ ਸੁਖ ਆਰਾਮ-ਮਾਯਾ ਸਿਵਾਲ- ਦੇ ਹੀ ਮਗਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਪਤੰਗਾ ਹੋਕੇ ਨਹੀਂ ਮਰ ਮੁੱਕਦਾ।

ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਤੇਰੀ ਮਾਯਾ ਡਾਢੀ.., ਜਿਸਦਾ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਸੰਘ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਕਰੇ? ਨਹੀਂ ਪਰ, ਕਿਉਂ, ਉਹ ਪਰਵਾਨਾ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਮਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਏ। ਦੇਖ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਮਰ ਗਏ! ਤੂੰ ਜੰਮਿਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਜਾਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੀ ਮਰ ਹੀ ਜਾਏਗਾ। ਐਵੇਂ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਸਤਾਉਣ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਆਯਾ ਹੈ, ਮੋਹ ਦਾ ਚਿਮਟਾ ਲਾ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਵੇਗਾ। ਓਨ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਹੀ 'ਮਰਜਾਣਾ' ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਕੁਈ ਆਖੇ-"ਨੀ ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਭੈੜੀ ! ਸੁਖੀ ਸਾਂਦੀ! ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਰੱਖਿਆ ਈ"? ਤਾਂ ਓਹ ਆਖੇ: "ਮੇਰੇ ਭਾਗੀਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ, ਏਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਛਲਾਵੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਉਣ ਦੀ ਆਸ ਹੀ ਲਾਹ ਛੱਡੀ ਹੈ, 'ਮਰਜਾਣਾ' ਨਾਂ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮਰੂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੋਊਂ ਤਾਂ ਨਾਂ, ਆਂਖੂੰ ਉਹ ਜਾਣੇ ਮਰ ਗਿਆ 'ਮਰ

ਜ਼ਾਣਾ ' ਸੀ, ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਸਹੀ"। ਐਸੇ ਬੇਲੋੜੇ ਨਾਉਂ ਵਾਲੇ 'ਮਰ ਜਾਣਿਆਂ !' ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਖੇਡਿਓਂ ਤੇ ਗਾਵਿਓਂ ਤਾਂ ਉਸ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤੇ ਨੇ ਤੇਰਾ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਵਾਲਾ ਨਾਉਂ ਬਦਲਕੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲਾ 'ਮਰਦਾਨਾ' ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ: "ਸੁੰਗੀਏ! ਤੇਰੇ ਮਰ ਜਾਣੇ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ਵਿਚ ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ ਮਰਦਾਨਾ ਨਾਉਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਭਾਗੀਂ ਨਹੀਂ ਜੀਏਗਾ, ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਭਾਗੀਂ ਜੀਏਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਰੱਬ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਕੇ ਜੀਉਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਏਗਾ ਤੇ ਜੀਅਦਾਨ ਦੀ ਗੱਡ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਜ (ਪਈਆ) ਬਣੇਗਾ।" ਸੋ ਮਰਜਾਣਿਆਂ! ਜਿਸ ਤੈਨੂੰ ਮੋਏ ਨੂੰ ਜਿਵਾਯਾ, ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਜਿਵਾਯਾ, ਜਿਨ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਰ ਮਿਟਦਾ? ਜਿਸ ਬਿਨ ਤੂੰ ਖਿਨ ਰਹਿ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉੱਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ?

ਹਾ! ਕਾਲਜਾ ਗਿਆ, ਕਿਸ ਬੂਹੇ ਅੰਨ ਮੰਗਾਂ? ਜੇ ਸਬਰ ਕਰ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਖਬਰੇ ਰੱਬੀ ਤੋਸ਼ਾ ਆਉਂਦਾ: ਅਰਸ਼ੋਂ ਥਾਲ ਉਤਰਦੇ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਅੰਨ ਲਈ ਦੁਆਰ ਦੁਆਰ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਜਬ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਯਾ ਅੱਲਾ! ਨੱਢੀਆਂ ਹੀ ਨੱਢੀਆਂ। ਖੇਤ ਵਿਚ ਤਾਂ, ਤੇ ਹੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਤਾਂ, ਘੂਰ ਘੂਰ ਵੇਂਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਮਰ ਜਾਣੀ ਸੜੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀ ਆਖਦੀ: :"ਭਾਈ ਮੁਸਾਫਰਾ ! ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ। " ਤੱਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੱਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਭਈਏ ਪਿੱਟੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲਾ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੇਹੀ ਨਜ਼ਰ, ਮੇਰੇ ਸਿਰਤੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦਾ ਮਿਹਰਾਂ ਦਾ ਸਾਂਈਂ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਹੈਂ ! ਆਹ ਕੀਹ ਆਯਾ ਹੈ? ਸਾਰਾ ਬਜ਼ਾਰ ਚੁੱਪ ਚਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦਰ ਕੈਸਾ ਹੈ, ਸਭ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ! ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਕਿੰਨੀ ਡਰਾਵਣੀ ਅੱਗੇ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਊਈ, ਸੱਚ ਮੁਚ ਦੀ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਖੜੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਤ ਹਨ! ਕਾਲਾ ਨੀਲਾ ਰਲਾ ਕੇ ਕੇਹਾ ਰੰਗ ਘਰ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਔਹ ਉੱਪਰ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਝਾਕਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੁਲਾਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਹੈ: 'ਲੈ ਵੀਰਾ ਰੋਟੀ' (ਖੜੋ ਗਿਆ)ਹੈਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ, ਕਿਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕੁਛ ਖਾ ਲੈ। ਚੰਗਾ ਚਲੋ ਅੱਗੇ। (ਪਰ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਹੱਲਦੇ) ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦੇ ਤੋਟੇ ਕਰਕੇ ਤਾਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਭਾਵੇਂ । ਨਹੀਂ, ਟੁਰਨ ਦਾ ਤਾਣ ਤਾਂ ਅਜੇ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਕਦਮ ਕਿਉਂ ਭਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ?

ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਤਕੜਾ ਹੋ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਠਹਿਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਅਜੇ ਨਾ ਜਾਹ, ਪਰ ਜਦ ਮੈਂ ਹਠ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬੋਲੇ:-“ਸੰਭਲ ਕੇ, ਆਪਾ ਸੰਭਾਲਕੇ ਜਾਂਵੀਂ, ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀਂ। ਤੂੰ ਕੋਮਲ ਹੈਂ, ਸੂਖਮ ਗੁਣ ਦਾ ਕਾਰੀਗਰ ਹੈਂ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸੀ ਨਰਮੀ ਰਖਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਜੋ ਸੱਟ ਖਾ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਚੱਲਿਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀਂ।” ਹੁਣ ਲਓ ਵੇਖੋ ਮੇਰਾ ਜਲਾਲ ! ਕਦਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ! .....ਭਲਾ ਦੱਸੋ, ਭੁੱਖੇ ਦਾ ਜਲਾਲ ਕੀ ਕਰੇ? (ਕਲੇਜੇ ਨੂੰ ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਕੇ) ਹਾਇ ਮੇਰੇ ਪੇਟ ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਾਤੇ ਉੱਤੇ ਕਿੰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭੁੱਖਾ ਵੀ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਚਨ ਦਾ ਸਦਕਾ। ਤਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀਂ। ਜੇ ਭੁੱਖਾ ਨ ਰਹਿ ਸਕੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਆਖਦਾ ਕਿਉਂ? ਤੇ ਪਰਤੱਖ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਆਪ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿਕੇ ਜਲਾਲ ਰੰਗ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕੱਚਾ ਹਾਂ।

੨. {ਹੌਲ-ਅਚਰਜ !}

ਕਚੀ ਕੰਧ ਕਚਾ ਵਿਚਿ ਰਾਜੁ॥ ਮਤਿ ਅਲੂਣੀ ਫਿਕਾ ਸਾਦ॥

(ਪੰਨਾ-੨੫)

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਉਸ ਸਹਿਮ ਭਰੇ ਘਰ ਦਾ ਇਕ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਪਰ ਖੁਹਲਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਿਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਤੱਕਿਆ, ਇਕ ਡਿਉਢੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਸੁੰਞਾਂ ਵਿਹੜਾ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਐਉਂ ਦਿੱਸਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਚਾਦਰ ਵਿਛੀ ਹੈ ਤੇ ਉੱਤੇ ਪੁਲਾਉ ਦਾ ਰਕੇਬ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਭਾਫ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੈ ਅਰ ਭਿੰਨੀ ਭਿੰਨੀ ਕੇਸਰ ਤੇ ਸੰਗਤਰੇ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਤਾਵਲਾ ਹੋ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਲੰਘਦੇ ਸਾਰ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਦਿੱਸਿਆ ਕੁਛ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਬੂਹਾ ਮੀਟਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਬੀ ਰਕੇਬ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਦਾ ਖਿੱਚਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਉੱਥੇ ਰਕੇਬ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਕ ਵਿਹੜਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਕ ਕੰਧ ਵਿਚ ਕਿੱਲੀ ਸੀ, ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਪਿੰਜਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਸਚ ਮੁੱਚ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਸੀ। ਇਕ ਪੈਰ ਤਾਂ ਡਰ ਆਯਾ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪੈਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਕੇ ਸੰਭਲਿਆ। ਅਜੇ ਸੰਭਲਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ਤਾਂ ਇਕ ਦਲਾਨ ਬ੍ਰਾਮਦੇ ਵਾਂਙੂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋ ਥੰਮ੍ਹ ਸਨ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਤਕੜੇ ਬੱਚੇ ਬੱਧੇ ਸਨ, ਜੋ ਅੰਦਰ ਆਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਵੱਲ ਘੂਰ ਘੂਰ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਸਹਿਮ ਦਾ ਲਹਿਰਾ ਵੱਜਾ! ਪਰ ਸਹਿਮ ਖਾ ਰਹੀ ਤੇ ਹੌਲ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਅਕਲ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵੱਲ ਲਾਯਾ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਬੱਧੇ ਹਨ ਯਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਤਦ ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬੱਧੇ ਹਏ ਨਜ਼ਰ ਪਏ: ਪਰ ਪੈਰ ਕੁਛ ਹੌਸਲਾ ਖਾਕੇ ਬੀ ਓਥੇ ਹੀ ਠਿਠੰਬਰ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਹੁਣ ਖੜੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੁਛ ਸਲਾਮਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਖੜਾ ਸੀ ਕਿ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸੱਰਰ ਸੱਰਰ ਹੋਈ, ਤੱਕੇ ਤਾਂ ਦੋ ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਸੱਰਰ ਸੱਰਰ ਕਰਦੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਚਰਜ ਦਾ ਸਕਤਾ ਛਾ ਗਿਆ, ਨਾ ਮਰਦਾਨਾਂ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ; ਨਾ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ, ਨਾ ਸ਼ੇਰਾ ਵੱਲ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਈ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਹਿਲੇ ਸਹਿਮ ਦਾ

ਸਹਿਮਿਆ ਪਿਛੇ ਹਟਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਜਿਥੇ ਖੜਾ ਸੀ ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਸਲਾਮਤੀ ਵਿਚ ਹੈ ਨਾ ਸਰਕਣ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਸਲਾਮਤੀ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਚੱਕਰ ਸਿਰ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਅਰ ਘਬਰਾਕੇ ਨੈਣ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਹੌਲ ਨੇ ਫੇਰ ਹਿਲਾਯਾ ਤੇ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ਸੱਪ ਲੰਘ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਸ਼ੇਰ ਖੁੱਲ੍ਹਕੇ ਲੋਪ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਇਕ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਦੀ ਚੌਕੀ ਅੱਗੇ ਧਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਪਰ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਰਕੇਬੀ ਰੱਖੀ ਹੈ ਖੁਸ਼ਬੋ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਤਲੀ ਸੁਹਲ ਚੁਪ ਚਾਪ ਸੁੰਦਰੀ ਆਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਧਰ ਗਈ। ਇਕ ਹੋਰ ਆਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਚੌਂਕੀ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਡਾਹ ਗਈ, ਇਕ ਹੋਰ ਆਈ ਚਮਚਾ ਧਰ ਗਈ, ਇਕ ਹੋਰ ਆਈ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਛੰਨਾ ਰਖ ਗਈ। ਪਰ ਨਾ ਕੋਈ ਬੋਲੀ ਨਾ ਕੂਈ, ਮਾਨੋਂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬਤੀਸੀ* ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਗਈਆਂ ਹਨ।

* ਬਿਕਰਮਾ ਦਿਤਿਆ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

੩. {ਰੱਜ}

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ॥

(ਪੰਨਾ-੧੬)

ਮਰਦਾਨੇ ਹੁਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛੇ ਡਿੱਠਾ, ਬੂਹਾ ਤਾਂ ਬੰਦ ਸੀ, ਕਿੱਲੀ ਬੀ ਸੀ, ਪਰ ਨਾਲ ਪਿੰਜਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਟਕਦਾ, ਇਕ ਚਾਦਰ ਲਟਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਗੇ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਦਲਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਉੱਪਰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੈ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਯਾ ਅਦਭੁਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਭੁੱਖ, ਜੋ ਸਹਿਮ ਤੇ ਹੌਲ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕ ਗਈ ਸੀ, ਪਰਤੀ ਤੇ ਪੁਲਾਉ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਾਲ ਖ਼ੂਬ ਚਮਕੀ। ਆਪ ਬੈਠ ਗਏ, 'ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ' ਆਖਿਆ ਤੇ ਖ਼ੂਬ ਛਕਿਆ। ਕਈ ਪਕਵਾਨ ਆਏ, ਸ੍ਵਾਦੀਕ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ, ਖਾਵੇ ਤੇ ਆਖੇ: ਅਚਰਜ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਕੂੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ: ਅਲਾ! ਖ਼ੈਰ ਕਰੀਂ। ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਨਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਯਾ ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵਾਂ। ਸਾਮਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਭੁਲੇਵਾ? ਪਰ ਪੇਟ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਹਟ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਮਰਤੱਖ ਹੀ ਹੈ। ਰੱਜ ਤਾਂ ਭਲਾ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਟੂਣਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਾ ਆ ਜਾਂਦਾ।

ਰੱਜਕੇ ਖਾਧਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਨੀਂਦ ਬੀ ਆਈ, ਪਰ ਪਿਛੇ ਪਰਤਣ ਦੀ ਬੀ ਸੁੱਝੀ। ਨਜ਼ਰ ਚੱਕਕੇ ਪਿਛੇ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਡਿਉਢੀ ਆਪ ਵੜੇ ਸਨ ਓਥੇ ਮੰਜਾ ਡੱਠਾ ਹੈ ਚਿੱਟੀ ਵਿਛਾਈ ਹੈ, ਆਪ ਬੈਠ ਗਏ, ਬੈਠੇ ਲੇਟ ਗਏ, ਲੇਟੇ ਸਉਂ ਗਏ।

੪.{ਨੀਂਦ}

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ॥
(ਪੰਨਾ-੧੭)

ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਸੁੱਤੇ ਸਨ ਖੂਬ ਛਕਕੇ, ਨੀਂਦ ਗੂੜ੍ਹੀ ਪੈ ਗਈ, ਪਰ ਕੁਛ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਦੋ ਕਾਲੇ ਬਿੱਲੇ ਪੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਘੂਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਧਰੋਂ ਅਜੇ ਕੁਝ ਸੋਚ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੱਰਰ ਕਰਦਾ ਇਕ ਤੀਰ ਕੰਨ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਤ੍ਰਬ੍ਰਕੇ ਤੇ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਡਿਉੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਨਾ ਦਲਾਨ ਹੈ; ਨਾ ਵਿਹੜਾ, ਨਾ ਸੱਪ ਹਨ, ਨਾ ਸ਼ੇਰ, ਨਾ ਬਿੱਲੇ, ਨਾ ਪਕਵਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਪ੍ਰੋਸਨ ਹਾਰੀਆਂ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਕਮਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੇ ਨਗਾਂ ਦੀ ਜੜਤਕਾਰੀ ਹੈ, ਛੱਤ ਪਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਫਰਸ਼ ਕੀਮਤੀ ਗ਼ਲੀਚਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕ ਮਚਾ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੈ ਬੜੀ ਸੂਖਮ ਕਿਸਮ ਦੀ। ਆਪ ਉੱਠ ਬੈਠੇ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਤੱਕਿਆ, 'ਆਹ! ਜਗਤ ਵਿਚ ਲੋਕ ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਸੁਖੀ ਹਨ, ਭਗਵੰਤ ਨੇ ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਸਾਮਾਨ ਆਰਾਮ ਦੇ ਬਣਾਏ ਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਹਨ! ਪਰ ਹੈਂ, ਜਗਮਗਾਹਟ ਕੈਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰੇ ਸੁੱਤਾ ਸਾਂ, ਇਥੇ ਏਹ ਝਾੜ ਫਾਨੂਸ ਲਟਲਟ ਬਲ ਰਹੇ ਹਨ! ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ, ਓਹੋ ਹੋ! ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ ਗਿਆ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਖਿਆਂ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਸਾਯਤ* ਦੋ ਸਾਇਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਆਸਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਪਾ ਦਿੱਤੀ, ਕੇ ਕਰਸ਼ਾਂ, ਰਾਹ ਕਿੰਵ ਲੱਭਸਾਂ? ਚੱਲ ਮਨਾਂ ਉੱਠ ਆਪਣੀ ਉਜਾੜ ਭਾਲੀਏ। ਕਰਤਾਰ, ਨਿਰੰਕਾਰ!

---

* ਸਾਯਤ=ਸਮਾ ਨਾਪਣ ਦ ਅਖਰ ਜਿਵੇਂ ਘੰਟਾ, ਮਿੰਟ।

੫. {ਮਨ ਮੋਹਿਤ!}

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨਾ ਆਵੈ ਨਾਉ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪)

ਆਪ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉੱਠੇ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲ ਨੂੰ ਟੁਰੇ, ਚਾਣਚੱਕ ਜ਼ਿਮੀ ਤੋਂ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉੱਠੀ ਤੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੋਲੀ: 'ਹੁਕਮ?'

ਮਰਦਾਨਾ-ਰਸਤਾ ਦੱਸੋ ਅਸਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਕਿੱਥੇ?

ਮਰਦਾਨਾ-ਆਪਣੀ ਉਜਾੜ ਨੂੰ।

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਕਰਨ ਕੀਹ?

ਮਰਦਾਨਾ-ਅਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪਾਸ।

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਵੀ ਏਥੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ।

ਮਰਦਾਨਾ-ਆ ਤਾਂ ਜਾਣਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਜੁ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਮੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਰਦਪਾਲ ਹਨ, ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣ ਆਉਣਗੇ। (ਤ੍ਰਬ੍ਹਕ ਕੇ) ਕਿਤੇ ਆ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਏ?

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਆਏ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਉਣਗੇ, ਅਤੇ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ, ਆਏ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਪੈਣਗੇ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਜਾਓ, ਇਸ ਹਨੇਰੇ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਪਏ ਹੱਡ ਗੋਡੇ ਭਨਾਓਗੇ, ਏਥੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾ ਤਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਏ ਰਹੋ ਏਥੇ, ਐਸੇ ਸੁਖ ਛੱਡਕੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਬਹੁਤ ਚਿੱਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਰਾਤ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲਓ।

ਮਰਦਾਨਾ-(ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ)-ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ?

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਮੈਂ ਦਾਸੀ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਮੈਂ ਇਕ ਰਾਜ ਰਾਣੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਸੁਖ ਜਦ ਦੇ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਪੈਰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸੱਕੀ, ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਐਸਾ ਸੁਖ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੋਊ।

ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕੁਛ ਪੋਹੀਆਂ। ਕਿੱਥੇ ਤਲਵੰਡੀ, ਕਿਥੇ ਢਾਕਾ, ਪੈਦਲ ਸਫਰ, ਦੁੱਖ, ਭੁੱਖ, ਥਕਾਨ, ਧੁੱਪਾਂ ਦੇ ਕੜਾਕੇ, ਮੀਂਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਟੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਜੱਫਰ, ਯਾਦ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਕਲੇਜਾ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਦੋ ਹੰਝੂ ਭੀ ਭਰ

ਆਏ; ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਭਲਾ ਐਨੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਕੌਈ ਰੱਜਕੇ ਸੈਂ ਲਵੇ, ਦੋ ਦਿਨ ਪੇਟ ਭਰ ਅੰਨ ਹੀ ਖਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੀਹ ਪਾਪ ਹੈ ? ਮੰਨਿਆਂ ਅਸੀਂ ਭਗਵੰਤ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਯਾਨ ਦੇ ਹਰਕਾਰੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਹਰਕਾਰਾ ਬੀ ਤਾਂ ਹੀ ਡਾਕ ਲੈਕੇ ਭੱਜੇਗਾ ਨਾ ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨੌ ਬਰ ਨੌ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ। ਜੇ ਸਰੀਰ ਹੀ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਡਾਕ ਕੌਣ ਚੁੱਕ ਕੇ ਟੁਰੇਗਾ। ਥਕਾਨ ਮਗਰੋਂ ਨਿਰਾ ਆਰਾਮ ਤਾਂ ਅਣਦੇਸ਼ਾ ਸੁਖ ਹੈ। ਦੋ ਦਿਨ ਤੇ ਹਿਕ ਰਾਤ ਮਗਰੋਂ ਸੈਂ ਜਾਣਾ ਤੇ ਪੇਟ ਭਰ ਅੰਨ ਪਾ ਲੈਣਾ। ਹਾਂ ਜੀ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ:-"**ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇਆ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇਆ**"। {ਵਾਰ ਆਸਾ, ਪੰਨਾ-੪੬੭}

ਹੁਣ ਦੇਖਾਂ ਮੈਂਨੂੰ ਬੀ ਅਨੰਦ, ਸੁਆਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਸ ਬੀ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾ ਹੋਸੀ! ਠੀਕ ਹੈ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਇਕ ਰਾਤ ਹੀ ਸਹੀ ; ਕੱਟ ਲਈਏ, ਸਵੇਰੇ ਚੱਲ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਮਰਦਾਨਾ (ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ)-ਕਾਕੀ, ਜੇ ਮੈਂ ਰਾਤ ਏਥੇ ਸੈਂ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖੇਚਲ ਤਾਂ ਨਾ ਵਾਪਰੇਗੀ, ਅੱਗੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਬਲਾਈਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਨਹੀਂ ਜੀ! ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੁੱਤੇ ਰਹੋ ਤੇ ਜੋ ਚਾਹੋ ਛਕੋ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਅਤਿਥੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਛੇਤ੍ਰ ਹੈ, ਡਰ ਤਾਂ ਜੋ ਸੀ ਸੋ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਦਾਨੇ ਹੋ।

੬. {ਮਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮ}

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥
ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥
(ਸ੍ਰੀ: ਰਾਗ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੧੪)

ਮਰਦਾਨਾ ਫੇਰ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਟੁਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, 'ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀਂ'। ਕਿਉਂ ਆਖਿਆ ਸਾਨੇ? ਮੈਂ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਲੈਣ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਜਲਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿੱਥੇ ਪੈਣੀ ਸੀ? ਭਲਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਐਸੇ ਰਾਜ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਐਸੇ ਪੁੰਨਜਾਰਥੀ ਛੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਾਂਗਾ ਤੇ ਕਿਤੇ ਲੋੜ ਜਲਾਲ ਵਿਰਤੀ ਦੀ ਵੀ ਪਵੇਗੀ ? ਵਡੇ ਜੁ ਹੋਏ, ਮੱਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮਤਾਂ ਲੋੜ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਪਰਦੇਸਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਓਹੋ ਜਿਹੀ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਹੂੰ! ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਹੋਊ ? ਓਹ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਹਨ, ਓਹ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਓਇ ਡੂੰਮਾਂ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਟਹਿਲੂਆ! ਓਹ ਤਾਂ ਓਹੋ ਹਨ, ਓਹੋ। ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ? ਉਡੀਕਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੀ ਇਕ ਡੋਬ ਪੈ ਗਿਆ ਅਰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੇਸੁਧ ਜੇਹੇ ਟਿਕੇ ਰਹੇ। ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਭਾਰੀ ਅਵੱਗਜਾ ਹੋ ਗਈ, ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ -ਤਾਰ ਨੂੰ ਗੰਢ ਪੈ ਗਈ, ਆਓ ਵੇ ਕੋਈ ਰੱਖੋ ਵੇ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਵਲ ਪੈ ਗਿਆ ਜੇ। ਓਇ ਮਿਰਾਸੀ! ਤੇਰਾ ਸੜੇ ਪੇਟ, ਆਪੇ ਖਾ ਗਿਓਂ, ਰੱਜਕੇ ਖਾ ਗਿਓਂ ਫੇਰ ਸੌਂ ਗਿਓਂ ਤੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਭੁੱਲਿਆ ਤੇ ਭਟਕਿਆ! ਜੇ ਤੈਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ, ਅੰਨ ਲੈਕੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ਭਜਦੋਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਖੁਲਾਉਂਦੋਂ, ਫੇਰ ਜੋ ਬਚਦਾ ਆਪ ਖ਼ਾਂਦੋਂ, ਹਾਂ, ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਕੀਹ ? ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰ ਆਉਂਦਾ। ਸੋ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ; ਹੇ ਮਨਾਂ! ਕਿ ਤੈਂ ਅੰਦਰ ਪਜਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਜਾਵਾਂ ?ਕੀ ਪੱਜ ਪਾਵਾਂ ਤੇ ਆਖਾਂ ਕੀ ਵਰਤੀ ? ਕੀ ਵਰਤੀ, ਜੋ ਵਰਤੀ ਸੁ ਵਰਤੀ। ਆਖਸਾਂ ਜੀ ਮੈਂ ਮੁਰਦਾ ਮਰ ਜਾਣਾ, ਤੂੰ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੂੰ ਅੰਦਰ, ਮੈਂ 'ਮਰਦਾਨਾ', ਜਦੋਂ ਤੂੰ

ਬਾਹਰ, ਤਦੋਂ ਮੈਂ 'ਮਰ ਜਾਣਾ'। ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਅੰਧ, ਮੇਰਾ ਕੀ ਤਾਣ ਤੇ ਕੀ ਜ਼ੋਰ? ਤੂੰ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਫੂਕ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਜੀ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਵਸਦਾ ਹੈਂ ਓਹ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੱਲਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਉਹੋ ਬੱਸ, ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਤਾਰ ਢਿੱਲੀ। ਜੋ ਉਹ ਸਮਝ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅੰਦਰਲੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਓਹ ਤੇਰੀ ਦਾਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਤੂੰ ਹੈਂ, ਬਖਸ਼ੰਦ ਹੈਂ, ਬਖਸ਼ ਲੈ ਤੇ ਫੇਰ ਲੜ ਲਾ ਲੈ।

ਜਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨੈਣ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਅਰ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਛਮਾਂ ਛਮ ਹੰਝੂ ਕਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਦਾਸੀ ਭੀ ਤੱਕਦੀ ਰਹੀ, ਜਦ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਬੋਲੀ: ਮੈਂ ਸਦਕੇ ! ਆਪ ਰੁੰਨੇ ਕਿਉਂ ਹੋ?

ਮਰਦਾਨਾ-ਕੁਛ ਨਹੀਂ, (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ) ਫੇਰ ਓਇ ਮੂਰਖਾ ਮਰ ਜਾਣਿਆਂ ! ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਪਾਈ, ਸਦਾ ਆਪਣਾ ਜਜਮਾਨ ਹੀ ਜਾਣਿਆ। ਭੁੱਲਿਆ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਭੁਖ ? ਕਦੇ ਓਸੁ ਨੂੰ ਭੁਖ ਨੇ ਸਤਾਇਆ ਹੈ? ਕਦੇ ਪੂਰਨ ਨੂੰ ਭੁਖ ਵਾਪਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਤੂੰ ਪਾਪੀ ਹੈਂ ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਸੋਚ ਸੋਚੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਭੁੱਖਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਲੈਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ। ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਰੱਬ ਦੇ ਸਲਾਹੁਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਬਿਯ ਭੁੱਖ ਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਣੂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਸਰਬੱਗ ਨੂੰ ਅਲਪੱਗ ਕਿਉਂ ਜਾਤਾ? ਤੂੰ ਸਦਾ ਰੱਜੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਕਿਉਂ ਜਾਤਾ ? ਤੂੰ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਲੋੜਵੰਦ ਕਿਉਂ ਸੋਚਿਆ ? ਤੂੰ ਮਿੱਟੀ ਅੰਧ ਹੈਂ, ਉੱਥੇ ਨਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਨਾ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਸਦਾ ਇਕ ਉੱਚੇ ਸੁਖ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਪਰ ਬਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਬੇਚਾਹ ਹੈ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਚਾਹ ਹੈ ਨਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਨਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਲੋੜਵੰਦ ਹੈਂ, ਜੀਵ ਹੈਂ, ਬਈ ਤੂੰ ਘੁੱਸਾ ਹੀ ਘੁੱਸਾ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੀਤ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਤੇਰੇ ਸੰਘੋਂ ਰੋਟੀ ਨਾ ਲਹਿੰਦੀ। ਨਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਜਾਰਾ ਭੁੱਖਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਛਕਦਿਆਂ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਸੰਘੋਂ ਗਰਾਹੀ ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਅਕਲ ਸੁੱਝ ਪਈ ਹੈ, ਦੇਖਿਆ ਈ ਅਕਲ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਆਈ ਹੈ? ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰੀਤ-ਤਾਰ ਨੂੰ ਵਲ ਪਾਯਾ ਤੇ ਹੁਣ ਵਲ ਕੱਢਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਵਲ ਪਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਕਲ ਦੀ ਐਨਕ ਲਾ ਲਾ ਵੇਖਦਾ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਸਦਾ ਰੱਜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਊਂਘ ਨਾਂ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਆਤਮ ਰਾਮ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਠੀਕ, ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਚ, ਦਰੁਸਤ ਗੱਲ, ਸੱਚ, ਨਿਰਾ ਸੱਚ, ਪਰ ਭੋਲਿਆ! ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਿੱਥੇ ਗਈ? ਓਹ ਤਾਂ ਬੇਲੋੜ ਹੈਨ ਤੂੰ ਬਲੋੜ

ਕਦ ਤੋਂ ਹੋ ਗਿਆ ?ਤੂੰ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਭੌਰਾ, ਤੈਥੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਕਿਵੇਂ ਗਈ? ਤੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਛੱਪਰ ਇਸ ਸੁੰਞੀ ਛੇਜ, ਅੱਗ ਲੱਗਣੀ ਪਲੰਘੜੀ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਗਏ? ਮਨਾਂ! ਨਾਂ ਦੇਹ ਧੋਖੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਉਸ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਅਪੂਰਨ ਹਾਂ ਤੇ ਜੁੜਾਂ ਕਿਵੇਂ ? ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ, ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ ਵਲ, ਤੇ ਲਓ ਬਈ ਆ ਗਏ ਅਕਲ ਹੁਰੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੀ ਕਿੱਥੇ ਸੀ? ਹੇ ਮਨ! ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰਾ ਇਤਬਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀਂ ਮੁੱਠਾ, ਚੱਲ ਹੁੱਜਤੀ ਮਨਾਂ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਉੱਠ!

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਰੋ ਰਹੇ ਹੋ, ਚਿਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦੱਸਦੇ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਕਹੋ ਤਾਂ ਉਪਰਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏ ! ਉਹ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਏਥੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖੁਲਾਯਾ, ਆਪ ਖਾ ਕੇ ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਸੈਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਬੱਸ, ਵਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਘਰ ਨੂੰ ਐਸਾ ਨਿਕੰਮਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੋਜਨ ਆਯਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਦਜਾਨ ਵਿਚ ਥਾਲ ਪਰੋਸਕੇ ਆਪ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਤੱਕਿਆ, ਫੇਰ ਤੱਕਿਆ, ਫੇਰ ਚਿੱਤ ਖਿੜ ਆਇਆ ਕਿ ਅਤਿੱਥੀ ਪੂਜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਦਾਰੂ ਕਰ ਲਵੇ। ਧੰਨ ਅਤਿੱਥੀ ਸੇਵਾ, ਧੰਨ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ! ਲੈ ਬਈ ਮਨਾਂ ਸੁਖੀ ਹੋ, ਚੱਲ ਮਖੌਲ ਮਾਰਾਂਗੇ, ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਰਤਾ ਉਰੇ ਖੜੋਕੇ ਮਰਾਸੀ ਬਣਕੇ ਜੁਗਤਾਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਕਹਾਂਗੇ ਲਓ ਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਖੁਲਾਂਦੇ ਹੋ, ਅੱਜ ਅਸਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕੈਸਾ ਸੁਆਦੀ ਥਾਲ ਘੱਲਿਆ? ਓਹ ਹੱਸਣਗੇ ਅਸੀਂ ਦੋ ਹੋਰ ਫਬਦੀਆਂ ਕਹਾਂਗੇ, ਮੌਜੂ ਹੋਊ।..... .....ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਓਇ ਕੀ ਆਖਿਆ ਈ? ਤੂੰ ਮਖੌਲ ਤਾਂ ਕਰੇਂਗਾ, ਪਰ ਕਹੇਂਗਾ: 'ਅਸਾਂ ਘੱਲਿਆ ਸੀ'? ਮਖੌਲ ਖੇੜੇ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਝੂਠ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ? ਫੇਰ ਮਾਲਕ ਨਾਲ। ਧੰਨ ਮਰਜਾਣਿਆਂ! ਤੇਰਾ ਧੰਨ ਹੈ ਮਨ। ਤੂੰ ਖੁੱਟਰ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਕੌਣ ਵਿਸਾਹ ਕਰੇ? ਅੱਛਾ ਬਈ ਅਸੀਂ ਊਰੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਲੜ ਪੂਰੇ ਦੇ ਲੱਗੇ ਹਾਂ, ਬੱਸ ਏਹੋ ਇਕ ਟੇਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੇਹਾ ਹਾਂ ਤੇਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਲੋਕ ਕੇਡੇ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਐਸੇ ਭਗਤ ਜਨ ਵੱਸਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਉਪੱਦਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੇਟਣ ਆਇਆ ਹੈ! ਦੇਖੋ ਇਧਰ ਮੈਨੂੰ

ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਉਧਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿੰਨਾ ਆਦਰ ਹੈ! "ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਜਲਾਲ ਵਿੱਚ ਵੱਸੀ" ਅਚਾਨਕ ਏਹ ਸ਼ਬਦ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕੰਨਾ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਪਏ, ਮਾਨੋਂ ਕੋਈ ਹੁਣ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਘਬਰਾ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸੋਚਦਾ ਹੈ,) ਪਿਆਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ, ਪਰ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ ਰਹਾਂ? ਬਈ ਮੇਰੇ ਪਰ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾ ਪੈਣ ਦਿਆਂ ਤੇ ਆਖਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਮੈਨੂੰ ਪਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਘਟ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਪ੍ਰੇਰਕ ਪਾਲਣਹਾਰ, ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਤੇ ਰੱਖਕ ਉਹੋ ਹੈ। ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਣੇ ਸਿਰ ਰਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲਕੇ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਦਾਤੇ ਦੇ ਫਾਹੇ ਨਾ ਫਸ ਜਾਵਾਂ ਜੋ ਆਪ ਮੰਗਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਇਹ ਬੀ ਨਾਸ਼ੁਕਰੀ ਹੋ ਜਾਊ. ਜਿਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਉਸ ਦਾ ਕ੍ਰਿਤੱਗਜ ਨਾ ਹੋਣਾ ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ ਹੋਊ। ਕਿਵੇਂ ਜਲਾਲ ਤੇ ਰਹਾਂ?

"ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਸੂਖਮ ਕਲਾ ਰਾਗ ਦੀ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਚਿੱਤ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਚੰਨ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਰੂਪ, ਚਾਹੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਕਲਾਵਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਅਕਸ ਹਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਨਾ ਬਹੀਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਖੇਲੀ"। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਅਜ ਕੀਹ ਅਰਥ ਸੀ? ਮਰਦਾਨਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਸੋਚਦਾ ਹੈ।

੭. {ਅਮਲ}

ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗਣ ਬਾਦਿ ਹਹਿ ਸਭਿ ਸੀਗਾਰ ਵਿਕਾਰ॥

(ਸ੍ਰੀ: ਰਾਗ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੧੯)

ਹੁਣ ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਚੌਂਕੀ ਵਿਛ ਗਈ, ਇਸ ਪਰ ਖ਼ੀਨਖਾਫ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਵਿਛ ਗਿਆ, ਉੱਪਰ ਇਕ ਸੁਰਾਹੀ ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਧਰੀ ਗਈ, ਨਾਲ ਇਕ ਪਿਆਲੀ ਆ ਗਈ, ਦੋ ਇਕ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ, ਕੋਈ ਦਸ ਦਸ ਬਰਸ ਦੇ, ਆ ਗਏ :-ਮਹਾਰਾਜ! ਥਕਤ ਹੋ, ਛਕੋ।

ਮਰਦਾਨਾ- ਕੀ ਹੈ?
ਬੱਚੇ- ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਰਸ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਆਯਾ ਹੈ।
ਮਰਦਾਨਾ- ਰਸ ਤਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਚੁਆਇਆ ਹੋਯਾ?
ਬੱਚੇ- ਅਨ-ਚੁਆਇਆ।
ਮਰਦਾਨਾ (ਸੋਚ ਸੋਚ ਕੇ)- ਕੁਛ ਨਸ਼ਾ ਹੈ ?
ਬੱਚੇ- ਨਹੀਂ ਸਰੂਰ ਹੈ।

"ਇਤੁ ਮਦਿ ਪੀਤੈ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਤੇ ਖਟੀਅਹਿ ਬਿਕਾਰ॥"

(ਪੰਨਾ-੫੫੩)

ਇਹ ਵਾਕ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਪਏ। ਠੀਕ ਹੈ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਇਹ ਅਤਿੱਥੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਛੇਤ੍ਰ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਠੱਗ ਦਾ ਘਰ ਹੈ? ਸੇਵਾ ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਕੇਹੀ ਤੇ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰਕਾਏ ਰਸ ਕਾਹਦੇ?ਬਚ, ਮੂਰਖਾ! ਬਚ। ਚੱਲੀਊ ਸਾਰੀ ਖੇਪ। ...ਪਰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨਾਲ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕੀਹ ਜੋੜ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਮੇਰੇ ਆਖਿਆ ਹੈ: **"ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ ਦਿਤੋਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ।"** (ਆਸਾ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ-੪੭੨) ਇਹ ਤਾਂ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਜਨਮ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਨਿਆਮਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਖ਼ਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਬਣ ਬਣ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੂਰ ! ਸਰੂਰ! ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਸ਼ਾ? ਨਹੀਂ, ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਨਸ਼ਾ। ਸਰੂਰ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ? ਹੈਂ, ਪਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੋਝੀ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਖਬਰੇ ਨੀਂਦ ਆਊ। ਨਹੀਂ ਬਈ ਅੱਗੇ ਹੀ ਬੜੀ

ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ ਚੱਲੋ ਚੱਲੀਏ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਕੇ ਉੱਠੇ ਤੇ ਟੁਰ ਪਏ।

ਤ੍ਰੀਮਤ- ਭੋਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੋ! ਕਿੱਥੇ ਟੁਰ ਪਏ ਹੋ? ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੰਢ ਆਏ ਹੋ, ਇੱਥੇ ਟਿਕੋ, ਏਥੇ ਗੱਦੀ ਬਣਾਓ, ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਰੰਗੋ ਤੇ ਦੂਰ ਦੇਸੀਂ ਘੱਲੋ, ਆਪ ਏਥੇ ਅਰਾਮ ਕਰੋ।

ਮਰਦਾਨਾ- ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਮਤ- ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਚਿੱਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਮਤ- ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਤੰਗੀ ਦੇਣੀ ਚੰਗੀ ਹੈ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਨਹੀਂ, ਪਰ ਏਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਖਕੇ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਮਤ- ਸ਼ਰਾਬ ਕਿੱਥੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਮੁਨੱਕੇ ਦਾ ਰਸ ਹੈ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਫਕੀਰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਨੱਕਾ ਲਿਆ, ਦੋਪਹਿਰ ਤਾਜ਼ੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਰੱਖਿਆ, ਫੇਰ ਮਲਕੇ ਨਚੋੜ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ, ਇਹ ਥਕੇਵੇਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਸ਼ਾ ਕਾਹਦਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕਿੱਥੇ?

੮. {ਮਨ-ਜਿੱਤ}

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਰਚਨਾ ਧੋਹੁ॥
(ਸ੍ਰੀ: ਰਾਗ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੧੫)

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਜੀ ਥਾਂਵੇਂ ਆਗਿਆ, ਫੇਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਫੇਰ ਮਨ ਦੀ ਉਧੇੜ ਬੁਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਕਿ ਚੱਲੀਏ ਯਾ ਰਾਤ ਅਰਾਮ ਕਰ ਲਈਏ? ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਮਨ ਲਲਚ ਗਿਆ ਤੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਕਰ ਆਇਆ। ਲੇਟ ਗਏ, ਨੈਣ ਮੁੰਦੇ ਗਏ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਸਰੂਰ ਉਠਿਆ, ਕੁਛ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਕਿ ਘੜੀ ਗੁੰਮ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਬਾਵਰੇ ਵਾਂਙ ਉਠੇ; ਗਲਾ ਖੁੱਲਿਆ; ਭਾਵੇਂ ਰਾਤ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਪਰ ਪਿਆਰੀ ਪਿਆਰੀ ਸਿਰੀਰਾਗ* ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਧੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਗਲੇ ਤੋਂ ਉੱਠੀ, ਆਲਾਪ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੇਵਸੇ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ:-

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਰਾਗੁ ਸਿਰੀਗਾਗੁ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧॥
"ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਊਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥
ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥੧॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥
ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ॥
ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥੨॥
ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ॥
ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥੩॥
ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥
ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥੪॥੧॥"

---

* ਇਹ ਰਾਗ ਲੌਡੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਸ਼ੀਲ ਧੁਨਿ ਵਿਚ ਗਾਂਵਿਆਂ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਅਪਣਾ ਮੋਹਣੀ ਅਸਰ ਖੁਹਾ ਬੈਠੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਹੁਰੀਂ ਉੱਠ ਟੁਰੇ ਅਰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਜੁ ਤੁਰੇ, ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਵੱਜਾ ਮੱਥਾ ਤਾਂ ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ "ਹੈਂ, ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਹਾਂ, ਹਨੇਰਾ ਛਾਯਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ।" ਸੂਰਦਾਸ ਵਾਂਗੂੰ ਕੰਧ ਨਾਲ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਟੋਹ ਟੋਹ ਕੇ ਟੁਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਕੰਧਾਂ ਫਿਰ ਆਏ। ਨੁੱਕਰਾਂ ਬੀ ਗਿਣੀਆਂ, ਪਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੱਭਾ। ਹੁਣ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੀਹ, ਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੀਹ। ਹਾਰਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। "ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਵਸੀਂ" 'ਇਸ ਦਾ ਕੀਹ ਅਰਥ ਸੀ?' ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਕੀਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੇਰਾ ਜਲਾਲ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ? ਮਾਰ ਲਿਆ ਇਸ ਪੇਟ ਜ਼ਾਲਮ ਨੇ, ਰੋਜ਼ ਇਸ ਖੂਹ ਨੂੰ ਭਰਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਖਾਲੀ ਦਾ ਖਾਲੀ। ਚੰਗੇ ਫਾਥੇ, ਖੂਬ ਜ਼ਰਦੇ ਪੁਲਾ ਉਡਾਏ, ਪਲੰਘਿ ਨਿਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸੁੱਤੇ, ਫਲ ਨਿਕਲਿਆ ਇਹ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਡੌਲ ਕੰਧ ਟੱਪਣ ਦੀ ਕਰੋ। ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕੰਨ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਜਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਵਾਜ ਆਈ, "ਕੰਧਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ, ਚੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕੋਗੇ। "

ਮਰਦਾਨਾ-ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਾਂ ?

ਅਵਾਜ਼-ਮੂਰਖ ਹੈ ਜੋ ਏਥੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਆਕੇ ਏਥੋਂ ਕਦੇ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ)-ਮਰਜਾਣਿਆਂ ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਵਰਜਦਾ ਸੀ: ਨਾ ਜਾਹ, ਲੈ ਹੁਣ ਸੁਣ ਲੈ, ਇਥੋਂ ਆਕੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ! ਮੇਰੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ, ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਗਿਰਾਂ, ਉਹ ਜੂਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਵਣ ਸਭ ਛੁੱਟ ਗਏ, ਬੱਸ ਰਹਿ ਗਏ ਏਥੇ। ਮਰਦਾਨਿਆਂ !... ਓਇ ਮੇਰੇ ਮਨਾਂ !.... ਬੱਚੇ.... ! ਹਾਇ ਬੱਚੇ ਚੇਤੇ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਆਯਾ ? ਉਹ ਅਚਾਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਹੋਊ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਨਿਰਾਸਤਾ ਪੈਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਾ ਪਜਾਰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਬੱਚੇ ਚੇਤੇ ਆਏ ਹਨ ! ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਾਰ ਨਾ ਲੰਘਣ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਥੇ ਸਾਂ ਓਥੇ ਹੀ ਰੱਖਿਆ। ਇੰਨਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤਾ, ਇੰਨਾ ਕੀਰਤਨ ਉਚਾਰਿਆ, ਫੇਰ ਜੇ ਅੰਤਕਾਲ ਦਾ ਝਲਕਾ ਵੱਜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਯਾਦ ਪਜਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਓਹੋ ਮੋਹ ਮਮਤਾ ਦੇ ਨਾਤੇ ਯਾਦ ਆਏ ਹਨ। ਹੱਛਾ ਬਈ ਤੂੰ ਬੀ ਟੁਰੀ ਚੱਲ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਈ ਚੱਲਣਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਜਾਕੇ ਤਾਂ ਮਗਰੋਂ ਲਵ੍ਹੇਂਗਾ ਹੀ ਨਾ।

੯. {ਤਿਲਕਣ ਬਾਜ਼ੀ}

ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰ ॥
(ਸਿਰੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੨੪)

ਸ੍ਰੀ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਹੁਣ ਉੱਚੀ ਬੋਲੇ :-"ਚੰਗਾ ਬਈ, ਸਾਡਾ ਬੀ ਕੋਈ ਸਮਰੱਥ ਦਾਤਾ ਹੋਊ ਤਾਂ ਲੈ ਚਲੂ ਏਥੋਂ ਕੱਢਕੇ ਸਾਨੂੰ।" ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਆਪ ਬਹਿ ਗਏ ਤੇ ਚਿੱਤ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਪਲ ਮਗਰੋਂ ਉਥੇ ਇਕ ਰਾਗ ਦੀ ਧੁਨਿ ਉੱਠੀ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਰਸੀਏ ਕੰਨ ਉਧਰ ਵਲ ਲੱਗ ਗਏ। ਧੁਨਿ ਅਤਿ ਰਸੀਲੀ ਤੇ ਮਾਲਕੌਂਸ ਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਲਾਪ ਹੋਇਆ, ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਜੈਸੇ ਰਸਿਕ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਬੀ ਅਸਰ ਪਿਆ ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ : ਬਈ ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਉਧਰ ਤਾਂ ਆਪ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਡੂੰਘਾ ਕਰਕੇ ਜੋੜਨ ਲੱਗੇ ਸਨ, ਇਧਰ ਕੰਨੀ ਬਲੇਲ ਸੰਗੀਤ ਰਸ ਦੀ ਪਈ, ਜਿਸਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬੇਮਲੂੰਮੇ ਆਪਣੀ ਵਲ ਖਿੱਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 'ਵਾਹ ਵਾਹ' ਦਾ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਨਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਬੇਮਲੂਮੇਂ ਖਿੱਚੀਂਦੇ ਖਿੱਚੀਂਦੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਬੇਵਸੇ ਕਦੇ 'ਮਰਹਬਾ' ਕਹਿ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ 'ਵਾਹ ਵਾਹ' ਕਹਿ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ 'ਜਜ਼ਾਕ ਅੱਲਾ' ਬੀ ਮੂੰਹ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਸਰੂ ਵਾਂਗ ਝੂਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹਿੱਲਦਾ ਹੈ।

ਗਲੇ ਦੇ ਅਲਾਪ ਹੇਠਾਂ ਵੀਣਾਂ ਦੀ ਝੁਨਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਟਪਲਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰੀਕ ਸਾਰੰਗੀ ਬੀ ਛਿੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਸਤ ਅਲੱਸਤ ਅਲਾਪ ਮਸਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਅਲਾਪ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਬਦਲਿਆ, ਹੁਣ ਇਸ ਨੇ ਟੋਡੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਬੱਸ ਹੁਣ ਕੀਹ ਸੀ, ਚਿੱਤ ਇਸ ਅਲਾਪ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਸੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਚੰਬੜਨਾ, ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਘੜ ਲੈਣਾ। ਅਲਾਪ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਗਵੱਯੇ ਤੇ ਵਾਜੇ ਵੱਲ ਤੱਕੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਗਵੱਯੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਅੱਖਾਂ ਬਣਾ ਕੱਢਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਰੂਪ ਦੀ ਕੈਦ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਖਯਾਲ 'ਰੂਪ' ਘੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਨਾਮ' ਧਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮਨ ਇਸ ਲਯ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ

ਸੀ, ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਫਿਰਦੀ, ਪਰ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਵੇਰ ਦੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੂਰਤ ਅਖਾਂ ਅਗੇ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਬੱਝਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਉਸ ਥਾਵੇਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਕੰਡ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਚਾਨਣਾ ਆਇਆ ਜੋ ਠੀਕ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਪਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਮੋਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਉਤੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਚੌਂਕੀ ਉੱਚੀ ਵਾਰ ਪਈ ਸੀ, ਗਿਰਦੇ ਰਾਜ ਹੰਸਾਂ ਦੇ ਬੁੱਤ ਖੜੇ ਸੇ। ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਇਕ ਅਤਿ ਸੋਹਣੀ ਕੋਈ ਤੀਸ ਬਰਸ ਦੀ ਰਸਿਕ ਗਾਉਣਹਾਰੀ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਨੈਣ ਇਤਨੇ ਵਡੇ ਸਨ ਕਿ ਹਰਨਾਂ ਦੇ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬਾਣ ਜਿਹੇ ਵੱਜਦੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਕੁਛ ਸਹਿਮ ਤੇ ਕੁਛ ਸੁਆਦ ਭਰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਕ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਖਯਾਲ ਲਯ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਸ ਸੂਰਤ ਪਰ ਗਿਆ ! ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਾਂਬਾ ਲੰਘਿਆ, ਫੇਰ ਹਥ ਪੈਰ ਸੁੰਨ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਚੇਤੇ ਨੇ ਇਕ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਯਾਦ ਆਯਾ ਕਦੇ ਨੀਲਗਿਰੀ ਦੇ 'ਟੋਡੇ ਜਾਂਗਲੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸੀ ਤ੍ਰਾਟਕ ਸਿੱਧੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਟੱਕ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਚੀਂ ਚੀਂ ਕਰਦੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਆ ਵੜਦੇ ਹਨ। ਟੋਡੀ ਰਾਗ ਦੇ ਅਲਾਪ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਟੋਡਿਆਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆ ਭੀ ਗਿਆ, ਭਰਮ ਉੱਠਿਆ ਬੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਥ ਪੈਰ ਜੁ ਝੂਠੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਪਰ ਕੋਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ? ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਿਹਾ ? ਪਰ ਫੇਰ ਛਾ ਰਹੀ ਬੇਸੁੱਧੀ ਵਿਚ ਅੰਦ੍ਰਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਰਾਗ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਦ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਦ ਦਾ ਰਸ, ਰੱਬ ਦਾ ਰਸ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਸੁੱਧ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਬਦਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਸੂਰਤ ਨੇ ਗਲਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ, ਤੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਟਕ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਐਸੀ ਬੱਧੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਨੈਣ ਝਮਕਣੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਮੋਟਾ ਬਲੌਰ ਆਪਣੇ ਪਰ ਪੈ ਰਹੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਪਰਤਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਪਰਤਕੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਹੁਰੀਂ ਕੋਮਲ ਕਲਾ ਕੌਸਲੀਏ ਇਸ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਬੱਝ ਗਏ। ਸੁਰਤ ਆਪਣੇ ਵਸੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਦੂਏ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ, ਤਦੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ: "ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਵੱਸੀਂ"। ਇਹ ਬੀ ਕਿਹਾ ਸਾਨੇ : "ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੂੰ ਰਸੀਆ ਹੈਂ ਕੋਮਲ ਉਨਰਾਂ ਦਾ, ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੀ ਸੂਖਮ ਕਲਾ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਸੁਤੇ ਅਕਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਵੇਖੀਂ ਜਲਾਲ ਵਿਚ

ਵੱਸੀਂ, ਕਿਤੇ ਰਸੀਆ ਹੋਕੇ ਸੱਟ ਨਾ ਖਾ ਬੈਠੀਂ"। ਪਰ ਚੋਜੀ ਦੇ ਚੋਜ ਹਨ, ਮਰਦਾਨਾ ਸੱਟ ਖਾ ਗਿਆ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਿਉਂ ਸੱਟ ਖਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ? ਪਰ ਚੋਜੀ ਦੇ ਚੋਜਾਂ ਦਾ ਚੋਜੀ ਆਪ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਰਦਾਨਾ ਬੀ ਸੱਟ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਰਾਗ ਦਾ ਰਸ ਪਿਆ, ਸ਼ੂਨਤਾ ਛਾ ਗਈ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਸੁੰਨ ਹੁੰਦੇ ਗਏ, ਫੇਰ ਨੈਣ ਝਮਕਣਾ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਫੇਰ ਮਾਨੋਂ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਵੱਸੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਬੇਹੋਸ਼ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਥਹੁ ਖਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂਉ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਿਆ, ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਸੂਰਤ ਹਿੱਲੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕੋਲ ਆਈ ਤੇ ਆਖਿਆ: ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸੂਰਤ- ਤੂੰ ਗੱਵਯਾ ਹੈਂ ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਜੀ ਹਾਂ।

ਸੂਰਤ- ਗਾਉਂ !

ਤਦ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਬੇਸੁਧੀ ਵਿਚ ਗਾਂਵਿਆਂ।

ਸੂਰਤ- ਤੂੰ ਆਦਮੀ ਹੈਂ ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਜੀ ਹਾਂ।

ਸੂਰਤ- ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਤ੍ਰੀਮਤ ਹੈਂ !

ਮਰਦਾਨਾ- ਜੀ ਹਾਂ।

ਸੂਰਤ- ਤੂੰ ਮੇਢਾ ਹੈਂ ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਜੀ ਹਾਂ।

ਮੇਢੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ !

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਮਕਿਆਉਣ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲੀ।

ਸੂਰਤ–ਹਾਂ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੇ, ਬੈਠਾ ਰਹੁ ਤੇ ਬੁੱਲੇ ਲੁੱਟ। (ਸਹੀਆਂ ਵਲ ਤੱਕਕੇ) ਆਇਆ ਸੀ ਏਥੇ ਭਾਰਾ ਚੌਧਰੀ, ਸਵੇਰ ਦਾ ਖਪਾ ਮਾਰਿਆ ਸੂ ਸਾਰੇ ਘਰ ਨੂੰ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਲਾਨ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਰਾਤ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਲੋਪ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦਾਸ ਦਾਸੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰ ਖੜੇ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਕੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਗਾਂਉਂ ਰਹੇ ਸਨ :-

ਧੰਨ ਨੂਰੰਸ਼ਾਹ ਨੂਰਨ,
ਧੰਨ ਤੈਂ ਸਰਕਾਰ ਹੈ।

ਧੰਨ ਹੈਂ ਤੂੰ ਧੰਨ ਰਾਣੀ !
ਧੰਨ ਤੈਂ ਦਰਬਾਰ ਹੈ ।

ਜੋ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬੇ-ਅਸਰ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਅੱਜ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਤਾਕਤ ਦਿਖਾਈ ਸੀ ਉਹ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਮੋਹਣੀ ਮੂਰਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤ੍ਰਾਟਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਆਦਮੀ ਆ ਵੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਡਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਤੇ ਇਸ ਤੌਖਲੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਇਹ ਸੁੱਕਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਚੇਲੇ ਚੇਲੀਆਂ ਪਰ ਬੇ-ਰੋਅਬੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਹੁਣ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਆਕੜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਰ ਸਾਰੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਵਾਹਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨੇ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸੁੱਧ ਉੱਕੀ ਨਹੀਂ। ਚੁੰਬਕ ਦੇ ਮਗਰ ਜਿੱਕੁਰ ਲੋਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮਗਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਉਹ ਕਹੇ ਸੋ ਕਹਿੰਦਾ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਤਾਂਈਂ ਕਿ ਉਹ ਮਿਰਚਾਂ ਖੁਆਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਛੁਹਾਰੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਬੜੇ ਮਿੱਠੇ ਹਨ ਤੇ ਛੁਹਾਰਾ ਦੇਕੇ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੌੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਥੂ ਥੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੧੦. {ਨਦਰ}

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਿਉ ਘਰ ਵਾਸੁ॥

(ਸਿਰੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੧੯)

ਦੁਪਹਿਰ ਢਲ ਪਈ; ਮਰਦਾਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਆ ਮੁੜਿਆ ਨਹੀਂ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿਖ, ਸੇਵਕ ਤੇ ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਮਿੱਤ੍ਰ ਲਈ ਸੋਚ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਏਡੇ ਇਕ ਭਾਰੀ ਕੁਫ਼ਰ ਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲਿਆਇਆ ਹੈ; ਸੋ ਕਿਸੇ ਚੋਜ ਵਿਚ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਚਲੋ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੀ ਸਾਰ ਲਈਏ ਤੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਬਜਾ ਲਿਆਈਏ। ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਾਗਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਗਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਉੱਠ ਟੁਰੇ। ਟੁਰਦੇ ਟੁਰਦੇ ਜਿਧਰ ਚਰਨ ਲਈ ਗਏ ਚਲੇ ਗਏ, ਅੰਤ ਉਸੇ ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਕੇ ਖੜੋ ਗਏ। ਕੁਦਰਤ ਐਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਬੂਹੇ ਮਰਦਾਨਾ ਅੰਦਰ ਲੰਘਿਆ ਸੀ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬੜੀ ਗ੍ਰਾਂਡੀਲ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਮੋਟੇ, ਅਤਿ ਮੋਟੇ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਖੜੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਦੋ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਲ ਪਾ ਬੱਧੇ ਹਨ, ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਹੋਰ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਖੜੀਆਂ ਹਨ। ਮਰਦਾਨਾ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਕ ਜ਼ਨਾਨੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ: 'ਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਹੁਣ ਮਿਹਰ ਕਰੋ, ਇਸ ਦੀ ਤੰਦ੍ਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਓ, ਕਾਫ਼ੀ ਅਸਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਜਾਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਏਸੇ ਦਰ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਦੇਵ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਆਪ ਦਾ ਬਾਲਕਾ ਫ਼ਕੀਰ ਬਣੇਗਾ, ਗਾਉਂਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਮੁਰੀਦੀ ਖ਼ੂਬ ਵਧੇਗੀ।'

ਨੂਰਸ਼ਾਹ (ਉਹ ਵੱਡੀ ਇਸਤ੍ਰੀ)-ਨਹੀਂ ਬਾਬਾ, ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਤ੍ਰੈ ਰਾਤਾਂ ਇਸ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਗੁੱਟ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮੱਚ ਮਰੇਗਾ।

ਦੂਸਰੀ ਬੋਲੀ-ਸ੍ਵਾਮਨੀ ਜੀ ! ਏਸ ਦੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ-ਮਗਰ-ਮੱਛਾਂ ਤੇ ਤਰਸ ? ਐਡੀ ਤਰਸਾਂ ਵਾਲੀ ਆਈ ਹੈ! ਅਸਾਂ ਕੋਈ ਫਾਹੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਬੈਠਾ ਹੈ ਮੌਜ ਵਿਚ। ਜੋ ਖਿਆਲ ਦੇ ਛੱਡੀਦਾ ਹੈ

ਉਸੇ ਵਿਚ ਬੁੱਲੇ ਲੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਰੋਟੀ ਖਾਹ, ਦੇਖੋ ਐਵੇਂ ਮੂੰਹ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੇਢਾ ਹੈਂ ਬੋਲ ! ਦੇਖੋ ਮਕਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਤੱਕਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਸ ਪਈਆਂ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਚਾਨਕ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਧੜਕਿਆ, ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਸਨੇ ਧੜਕ ਕਦੇ ਖਾਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਕਾਲਜੇ ਨੇ ਧੜਕ ਖਾਧੀ। ਘਬਰਾਕੇ ਇਸ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਚਾਈ, ਅਜੇ ਨਜ਼ਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਉੱਠ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਮਿੱਠੀ ਪਰ ਗਰਜਵੀਂ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸੱਦ ਆਈ :-

"ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !"

ਜਾਂ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਚਾਈ ਤਾਂ ਬੂਹਾ ਲੰਘ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤੇਜਮਯ ਸੂਰਤ ਖੜੀ ਦਿੱਸੀ। ਜਿਸ ਵੱਲ ਤੱਕਦਿਆਂ ਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਖਿਸਿਆਈ ਤੇ ਨੈਣ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਢਹਿ ਪਏ। ਇਹ ਭੀ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤ੍ਰਾਟਕ-ਸਿੱਧ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਤੱਕਣੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਕੇ ਨੀਵੀਂ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਾਲਕੇ ਬਾਲਕੀਆਂ ਇਸ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਲੈਣ, ਪਰ ਕਦਮ ਪੱਟਣ ਲੱਗਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਨੇ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਲ ਧਾਰਕੇ ਨਜ਼ਰ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਛੱਪਰ ਢੈ ਪਏ। ਫਿਰ ਮਨ ਉੱਚਾ ਤੇ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟੀ, ਪਰ ਇਕ ਹੀ ਕਦਮ ਲੱਖਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪੈਰ ਠਿਠੰਬਰ ਗਏ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਬੜੀ ਹਿੰਮਤ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਇਕ ਬਾਲਕੀ ਨੂੰ ਸੈਨਤ ਕੀਤੀ । ਉਹ ਦੌੜਕੇ ਅੰਦਰ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਥਾਲ ਲੈ ਆਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਲਿਆਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਤੇ ਥਾਲ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰੀ ਨੇ ਮਲਕੜੇ ਜਿਹੇ ਬਾਹਰ ਦਾ ਬੂਹਾ-ਜੋ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ-ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਭੋਜਨ ਦੇਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪਰੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸੈਨਤ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ : "ਅਜੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।" ਆਪ ਹੁਣ ਅਚੱਲ ਚਿਟਾਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜੇ ਸਨ ਤੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਨੂਠੀ ਦਮਕ ਸੀ, ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਤੇਜ ਤੇ ਲਾਲੀ ਦੀ ਭਾ ਸੀ, ਬੁੱਲ੍ਹ ਮਿਟ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਚਿਹਰਾ ਦੂਹਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਦੋ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਇਕ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਰਦਾਨੇ ਵੱਲ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਕ ਦਬਾ ਭਰੀ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਅੱਧਾ ਚਿਹਰਾ ਜਮਾਲ ਨਾਲ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਧਾ ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਦਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਫੁਰਤੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਸੀ, ਰੋਟੀ ਦੇ ਥਾਲ ਨੂੰ ਨਾਂਹ ਹੋਇਆਂ ਪਲਾਂ ਹੀ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਲ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਰਕੇਬੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਬੁੱਕੇ ਮੋਤੀ ਭਰੇ ਸਨ ਤੇ ਗਿਰਦੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਮੋਹਰਾਂ ਬੀੜੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਤੱਕਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪਰੇ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਅਜੇ ਇਹ ਇਨਕਾਰ ਹੋ ਹੀ ਚੁਕਾ ਸੀ ਕਿ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕਾਕੀਆਂ ਕੁਛ ਬਾਲਕੇ ਅੱਠ ਅੱਠ ਬਰਸ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਸੂੂਛ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨੇ ਆਕੇ ਚਰਨਾ ਤੇ ਢੈ ਪਏ ਤੇ ਇਕ ਗੀਤ ਗਾਵੇਂ :-

ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਹੋ ਸੰਤ ਭੇਖ ਧਰ ਆਏ ॥
ਧੰਨ ਧੰਨ ਗ੍ਰਿਹ ਪਾਵਨ ਕਰਨੇ ਆਏ ॥

ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਮਧੁਰ ਧੁਨੀ, ਪਿਆਰਾ ਕੋਮਲ ਗਲਾ, ਉਹ ਖਿੱਚਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਧੁਨਿ ਕਿ ਕਾਲਜਾ ਮੁੱਠ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏ, ਪਰ ਅਹਿੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸੀ ਰੰਗ ਵਿਚ, ਉਸੇ ਰੁਖ਼ ਵਿਚ, ਉਸੇ ਆਸਨ ਖੜੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਇਕ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਗ-ਯਸ਼ਬ* ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਮਣਕੇ ਪਰ ਉਂਗਲ ਟਿਕ ਗਈ। ਦੂਸਰਾ ਹੱਥ ਅਸਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੈਨਤ ਵੱਲ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਮਰਦਾਨੇ ਰੁਖ਼ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਯਾ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦੇਣਹਾਰਾ ਸੀ।

ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਖੜੀ ਤੱਕਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਨੈਣ ਖਿਸਿਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਹਿੱਲਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਐਸਾ ਦਬਾਅ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਿੱਲ ਸਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੈਨਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਬਾਲਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੁਗਤਾਂ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸੇ। ਇਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਘੜੀ ਇਕ ਲੰਘ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਬੇਮਲੂਮੇਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਅਚਰਜ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਦੋ ਚਾਰ ਫ਼ਕੀਰ ਤੇ ਫ਼ਕੀਰਨੀਆਂ ਬੰਨਿਆਂ ਤੇ ਛੱਜਿਆਂ ਉੱਪਰ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਭ ਨੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਸਭ ਦੇ ਛੱਪਰ ਢੈ ਢੈ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ-

"ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ"

ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕੰਨ ਫੜਕੇ, ਇਧਰ ਉਧਰ ਤੱਕਿਆ, ਕੁਛ ਬੇਚੈਨੀ ਆਈ ਕਿ ਦੂਸਰੀ ਪਲ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਖੜੇ ਤ੍ਰਾਟਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਤਾਂ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ, ਕਈ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਪਾਕੇ ਬਹਿ ਗਏ, ਕੋਈ ਚੱਕਰ ਖਾਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਸਿਰ

---

* ਸੰਗ-ਯਸ਼ਬ=ਇੱਕ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ ਯਾ ਹੀਰਾ।

ਜੋੜ ਬੈਠਾ ਤੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਧੜੰਮ ਕਰਕੇ ਢੈ ਪਈ, ਅਰ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋ ਤੜਫ਼ੀ। ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਤੇ ਬੋਲੇ :-

"ਰਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਮੋੜ ਦੇਹ, ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਕਰੀ ਭਲੀ ਨਹੀਂ। "

ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਘੂਰਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਨੈਣ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਕਿਹਾ-ਜਾਹ ਬਈ ਤੇਰੇ ਪਹੁ ਪੰਧ ਮੋਕਲੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਡਿਠੀਆਂ। ਬੇ-ਵਸਾ ਉੱਠਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸ ਦਲਾਨ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਆਰੀ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੰਡ ਵੇਖਕੇ ਠਰ ਗਿਆ ਤੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਟੁਰ ਪਿਆ। ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦੀਨਾਂ ਬੰਧੂ ਉਦਿਆਨ ਨੂੰ ਟੁਰ ਗਏ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਮਗਰ ਮਗਰ ਟੁਰੀ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਾਂਈਂ ਉਹ ਮਾਲਕੌਂਸ ਤੇ ਟੋਡੀ ਦੇ ਆਲਾਪ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਉਹ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਕੰਡ ਪਿੱਛੋਂ ਚਾਨਣਾ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਉਹ ਸੂਰਤ-ਜਿਸ ਪਰ ਚਾਨਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਛੱਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਝਲਕੇ ਮਾਰਦੀ ਸੀ, ਹੋਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹਿ ਗਏ !

੧੧. {ਚਾਨਣ}

ਪਾਖੰਡਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨਾ ਪਾਈਐ ਖੋਟਾ ਪਾਜੁ ਖੁਆਰੁ ॥

(ਸਿਰੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੫੪)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ-ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਲੋਢਾ ਪਹਿਰ ਹੋ ਆਇਆ, ਸ਼ਹਿਰ ਬੀ ਗਿਓਂ, ਵੱਤ ਸਾਡੇ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਅਹਾਰ ਬੀ ਨਾ ਲਿਆਇਓਂ ?

ਮਰਦਾਨਾ:-ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਆਪ ਨੂੰ ਅਹਾਰ ਪੁੱਜ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਾ ? ਛੇੜੂ ਵਾਲਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅਸੀਂ ਭੇਜ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਣਕੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ।

ਸਤਿਗੁਰ-ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਹੋ, ਅੱਜ ਕੌਣ ਦਿਨ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ-ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਆਪ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ-ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਨਾਲ ਸੈਂ ਵੱਤ ਸਾਡੀ ਕੇ ਸੁੱਖ ਮਨਾਈ ਹਈ ?

ਇਥੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨੈਣ ਪਜਾਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਭਰ ਆਏ-'ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਮੈਂ ਮੰਦਾ ਤੇ ਮਾੜਾ ਹਾਂ। ਹਿੱਕ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ, ਦੂਜੇ ਤੈਨੂੰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪਿਆਰ-ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਕੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਅੱਜ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟੋਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ।'

ਸਤਿਗੁਰ-ਹੋ ਕਲਿਆਣ ! ਮਰਦਾਨਿਆਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਾ ਹੀ ਟੋਲੀਦਾ ਹੈ, ਆਪਾ ਖੋਜੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਖਨ ਖਨਕੇ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ ! ਫੇਰ ਆਪੇ ਦਾ ਆਪੇ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਪਾ ਆਪੇ ਤੇ ਫਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਪਾ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਪਾ ਆਪੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਤੇ ਖੀਵਾ ਹੋਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ, ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ- ਉੱਚਾ ਹੋਕੇ ਦੇਖਣਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਤਾ ਪਰਤਾ ਫ੍ਰੋਲ ਫ੍ਰੋਲ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਹੀ ਨਾਂ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਚੋਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪੇ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਦੇ ਦੇ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਸੋ ਜੋ ਮਨ ਦੀਆਂ ਚੋਰੀਆਂ ਦਾ ਜਾਣੂੰ *।

---

* ਦਿਲ ਦਰਵਾਨੀ ਜੋ ਕਰੇ ਦਰਵੇਸੀ ਦਿਲੁ ਰਾਸਿ॥ ਇਸਕ ਮੁਹਬਤਿ ਨਾਨਕਾ ਲੇਖਾ ਕਰਤੇ ਪਾਸ॥(ਮਾਰੂ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ-੧੦੯੦) ਪੁਨਾ: ਮਨ ਹੀ ਨਾਲਿ ਝਗੜਾ ਮਨ ਹੀ ਨਾਲਿ ਸਥ ਮਨ ਹੀ ਮੰਝਿ ਸਮਾਇ॥(ਸਿਰੀ: ਵਾਰ, ਪੰਨਾ-੮੭)

ਮਰਦਾਨਾ-ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਅੰਧ ਹਾਂ।

ਸਤਿਗੁਰ-ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ 'ਪਸ਼ੂ-ਬ੍ਰਿਤੀ' ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਆਪਾ ਹੇਠ ਆਇਆ ਦੁਖ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਤੂੰ ਘਬਰਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਜੋ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ, ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਜਿੱਤੀਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਪਸ਼ੂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਬਣੀਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਦੇਵਤਾ। ਭਾਗ ਹੋਇਆ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਆਪਾ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਆਪਾ ਆਪੇ ਤੇ ਛੇਤੀ ਕਾਬੂ ਪਾ ਜਾਏਗਾ। ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕਰੀਂ।

ਮਰਦਾਨਾ (ਹੰਝੂ ਭਰਕੇ)--ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ--ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਪੇਟ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਇਹ ਸਰੀਰ ਹੀ ਪਿੜ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਛਿੰਝ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸਾਂ ਮੱਲ ਮਾਰਨੀ ਤੇ ਉੱਚੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਮਾਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਰੰਗ ਦਾ ਬਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਮਾਯਾ ਹੈ, ਮਾਯਾ ਜਿੱਤਣੀ ਹੈ, ਘਬਰਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤਣੀ ਹੈ। ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰ :-

੧. ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਨਾ ਧੋਇਆ ਕਰ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਧੋਪਦਾ। ਕਾਇਆਂ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਮਾਂਜਣ ਵਾਲੇ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਛਲਾਂ ਦਾ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਤੇ ਜਾਣੂੰ ਹੋਣ ਲਈ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਸਾਰਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਰ ਤੇ ਚਿੱਤ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਕਰ।

੨. ਚਿਤ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਲਾਈਦਾ, ਸਹਿ-ਸੁਭਾ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਨਾਲ ਲਾਈਦਾ ਹੈ, ਘਬਰਾਈਦਾ ਨਹੀਂ, ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਦੁਖ ਹੈ, ਲੋੜ ਹੈ, ਮੁਸੀਬਤ ਹੈ ਤਦੋਂ ਨਾਮ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਕਰ* । ਸ਼ਰਨ ਵੱਸਿਆ ਤੇ ਚਰਨ ਗਹੁ ਕਰ ਫੜੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ, ਧੀਰਜ ਧਾਰਕੇ, ਘਾਬਰਿਆ ਨਾ ਕਰ ! ਘਬਰਾ ਬੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਡਾ ਪਾਲਕ, ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਹੈ। ਬਸ ! ਹੁਣ ਇਹ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹਾਲ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਨਾਲ ਲਿਵ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਜੋ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਰ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਮਨ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ

* ਹਰਿ ਨਾਲਿ ਰਹੁ ਤੂ ਮਨ ਮੇਰੇ ਦੂਖ ਸਭਿ ਵਿਸਾਰਣਾ॥(ਰਾਮ: ਮ: ੩, ਪੰਨਾ-੯੧੭)

ਤਾਂ ਸੋਚਾਂ ਹੀ ਸੋਚਾਂ ਹਨ ਤੇ ਝਗੜੇ ਹੀ ਝਗੜੇ ਹਨ, ਕੱਲਜਾਣ ਤਾਂ ਪਾਰ ਪਾਰ ਹੈ, ਲਿਵ ਵਿਚ।

ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਹਿੱਲੇ, ਧਜਾਨ ਨਾ ਡੋਲੇ; ਤੂੰ ਵਡਭਾਗ ਹੈਂ; ਤੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰਾਮਤ ਹੋਈ ਹੈ ਆਪਾ ਦੇਖਣ ਦੀ; ਹੁਣ ਹੋਣੀ ਹੈ ਆਪਾ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦੀ।*

ਇਸ ਵੇਲੇ ਢਾਕੇ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਖ; ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਵਰੇ ਏਸ ਪਿੰਡ ਸਨ; ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ, ਆ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਓਸੁ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ, ਉਹ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ-ਏਸ ਨਗਰ ਦੇ ਧੰਨ ਭਾਗ, ਆਪ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਹੁਣ ਕੁਫ਼ਰ ਟੁੱਟੇਗਾ।

ਮਰਦਾਨਾ- ਤੀਖਣ ਜੀ ! ਕੁਫ਼ਰ ਕਿਹਾ ?

ਸਤਿਗੁਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਸੋ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਪਰੇ ਜਾ ਬੈਠੇ।

ਤੀਖਣ- ਏਥੇ ਇਕ ਜਾਦੂ ਘਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਫਟਕਾ ਸੱਟਿਆ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ- ਹਲਾ ! ਏਥੇ ਤਾਂ ਪੁੰਨਿਆਰਥੀ ਛੇਤ੍ਰ ਬੀ ਇੱਕ ਹੈ।

ਤੀਖਣ (ਹੱਸਕੇ)- ਉਹੋ ਕੁਫਰ ਗੜ੍ਹ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ !! ਤਦੇ ਹੰਗਾਂ ਭੱਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਟੋਟ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤੀਖਨ- ਕਿਉਂ ? ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਹਰਾਂ ਕਰ ਆਏ ਹਨ ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਮੈਂ ਮਿਹਮਾਨੀਆਂ ਖਾ ਆਯਾ ਹਾਂ।

ਤੀਖਣ- ਬਚਕੇ ਤਾਂ ਆ ਗਏ ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਸਤਿਗੁਰ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਏ ਸੇ, ਪਰ ਤੀਖਣ ਜੀ ! ਉਹ ਕੀ ਖੇਡ ਹੈ ?

ਤੀਖਣ ਜੀ- ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਕ ਫ਼ਕੀਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਪਰ ਇਕ ਤ੍ਰੀਮਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ, ਨਰਕ, ਸੁਰਗ, ਸਭੋ ਕੁਛ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਹੈ। ਕੋਈ ਐਸੀ ਖੇਡ ਹੈ ਜੋ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਆਦਮੀ ਬੇਵਸਾ ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਭੀ ਉਹ ਅਚਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭੈ, ਹੈਰਾਨੀ, ਲੋਭ, ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗ ਹਨ। ਧਾਗੇ, ਤਵੀਤ, ਸੁਆਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰੇ ਹੋਏ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੁਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪੁੱਤ ਮੰਗਦੇ ਤੇ ਮਰਾਦਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਭੇਤ ਦਾ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਮੇਰਾ

* ਮਨ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ॥ (ਜਪੁਜੀ)

ਬੀ ਜਾਣ ਆਉਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਸਾਂ ਲੋੜਕੂ ਮਨ ਦੇ ਸੁਖ ਦਾ, ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖ ਨਾ ਭਾਸਿਆ। ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਸਨ, ਢਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਮੁਰਾਦ ਪਾ ਲਈ ਸੀ।

ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਇਕ ਰੰਗ ਆਵੇ ਇਕ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਸੱਪ, ਉਹ ਭੋਜਨ ਤੇ ਖ਼ਾਤਰ, ਉਹ ਮੰਦਰ ਤੇ ਸੰਗੀਤਕ ਧੁਨਾਂ, ਸੱਭੇ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈਆਂ, ਉਹ ਤੰਦ੍ਰਾਂ ਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ, ਬੇਵਸੀ ਤੇ ਬੇਥੱਵੀ, ਹਾਂ, ਕੰਬ ਗਿਆ।

ਤੀਖਣ- ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਬੀ ਵਾਰ ਚੱਲ ਗਿਆ ?

ਮਰਦਾਨਾ- ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਰਾਗ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਬੇਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਂ; ਫੇਰ ਤਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੱਢ ਲਿਆਏ।

ਤੀਖਣ- ਆਪ ਨੂੰ ਫਿਰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਢਾਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਤੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਹਨ; ਫ਼ਕੀਰ ਸਾਧੂ ਸਭ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੋਰਖ ਮਤ ਹੈ, ਜੋਗ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਕੇ ਲੋਕੀਂ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿਚ ਦੁਖ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਨੇਕੀ ਵੰਞ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਗਿਰਾਉ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਧਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਤੇ ਵਹਿਮ, ਟੂਣਿਆਂ, ਮੰਤ੍ਰਾਂ, ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਹੈ।

ਸੋ ਉਧਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦੇਂਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਇਧਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਗੇ, ਤੁਸਾਂ ਕੀਹ ਫਸਣਾ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਹ ਗੜ੍ਹ ਬਿਜੈ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ! ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹਨੇਰੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਇਹ ਹਨੇਰਾ ਬੀ ਕੱਟਣਗੇ।

੧੨. {ਟੋਟ}

ਨਾ ਸੁਖੁ ਪੇਈਐ ਸਾਹੁਰੈ ਝੂਠਿ ਜਲੀ ਵੇਕਾਰਿ ॥

(ਸਿਰੀ: ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੫੬)

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤਦੋਂ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਈ ਲੁੱਛ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਹੰਗਾਂ ਭੱਜ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਿਰ ਫੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਬੇਕਰਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਬਾਲਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਲੰਘ ਤੇ ਪਾਕੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ। ਕੋਈ ਤਲੀਆਂ ਝੱਸੇ, ਕੋਈ ਪੱਖਾ ਝੱਲੇ, ਕੋਈ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਛੱਟੇ ਮਾਰੇ, ਕੋਈ ਕੇਉੜੇ ਦੇ ਚਮਚੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਵੇ। ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਕਈ ਜਣੇ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਖਿਸਕਣ ਲੱਗੇ।

ਅੱਜ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵਰਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਰਦ ਜੀ, ਜੋ ਇਕ ਬੁੱਧ ਭਿੱਖੂ ਏਥੋਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਠੇ, ਐਉਂ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਉਫ਼ ਉਫ਼ ਕਰਕੇ ਤੱਕੇ। ਹੇ ਬੁੱਧ ! ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਹਾਂ ? ਮੈਂ ਤਜਾਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਮੰਦਰਾਂ ਖਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਹ ? ਹੈਂ ! ਮੈਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਮੈਂ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ, ਤਵੀਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਮਸਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਆਹਾਂ ਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੀਆਂ ਆਸਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ! ਹੇ ਕਿਸਮਤ ! ਹੇ ਕਰਮ ! ਹੇ ਕਰਮ ! ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਹਾਂ ?

ਤੁੰਮਨ ਸ਼ਾਹ-ਅੱਲਾਹ ! ਮੈਂ ਕੁਛ ਸੁੱਤਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਵਿਚ ਸਾਂ ? ਮੈਂ ਰੱਬੀ ਫ਼ਕੀਰ, ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਦਾ ਆਸ਼ਕ, ਹੈਂ, ਮੈਂ ਮਰਦੂਦ ਜ਼ਨਾਨੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ! ਮੈਂ ਆਬਦ ਜ਼ਾਹਦ, ਮੁੱਤਕੀ, ਪ੍ਰਹੇਜ਼ਗਾਰ, ਮੈਂ ਮਸਾਣ ਜਗਾਉਂਦਾ ਤੇ ਬੀਰਾਰਾਧਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਲਾਅਨਤ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤੇ। ਓ ਸ਼ੈਤਾਨ ਮਰਦੂਦ ! ਦੋਜ਼ਖ ਦੀ ਅੱਗ ਤੇਰੇ ਤੇ ਵਾਫ਼ਰ ਹੋਵੇ। ਤੁਮ ਆਦਮ ਨੂੰ ਬਹਿਕਾਯਾ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਹਿਕਾਇਆ; ਇਸ ਚਿਕਾਬੂ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜਾਦੂਗਰੀ ਦਾ ਅੱਯਾਰ ਮੈਨੂੰ ਬਣਾ ਮਾਰਿਆ। ਅੱਲਾ ! ਮਗ਼ਫਰਿਤ ਕਰ, ਯਾ ਹੂ ! ਮੇਰੇ ਪੀਰ ! ਦਸਤਗੀਰੀ ਕਰ।

ਸੈਨਾ ਨੰਦ-ਰਾਮ ! ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸੋਏ, ਕਹਾਂ ਥੇ, ਕਹਾਂ ਆ ਨਿਕਲੇ। ਹੈਂ ! ਯੇ ਕਿਆ ਹੈ ? ਬ੍ਰਤੀ ਸਦਾ ਬ੍ਰਤੀ, ਅਰੇ ਹਮ ਭਗਤ ਯਿਹ ਰਾਂਡ, ਇਸ ਕੇ ਚੇਲੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਨ ਗਏ ? ਹਮ ਨੇ ਕਿਆ ਕੀਆ ? ਮਾਇਆ ! ਹੇ ਭਗਵੰਤ ਤੇਰੀ

ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹੇ ਘੇਰ ਘੇਰ ਮਾਰਤੀ ਹੈ, ਕਹਾਂ ਫਸ ਗਏ, ਕੈਸੇ ਨਿਕਲੇਂ ?

ਗੋਰਨ ਜੀ-ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ ਬ੍ਰਤ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਚਾਲੀਸ ਦਿਨ ਇਕ ਤੋਲਾ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਪਰ ਜੀ ਕੇ ਸਰੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਜ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਸੋ ਗਏ। ਕਿਸੀ ਨੇ ਆ ਕਰ ਪਾਉਂ ਦਬਾਏ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਾ ਫਿਰ ਕਿਆ ਹੂਆ, ਫਿਰ ਹਮ ਨੇ ਹੀ ਗੋਸ਼ਤ ਖਾਏ, ਅਰੇ ਰੇ ਰੇ ! ਹਮ ਜੈਨ, ਪਾਣੀ ਭੀ ਧੋਣ ਕਾ ਪੀਏਂ, ਅੰਨ ਬੀ ਆਪ ਨਾ ਪਕਾਏਂ, ਸਾਂਸ ਤੱਕ ਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਲੇਂ, ਹਮ ਨੇ ਗੋਸ਼ਤ ਖਾਏ ? ਸੱਚ ਹੈ ! ਹਾਂ ਸੱਚ ਹੈ। ਪੁਦਗਲ (ਮਾਯਾ)! ਹਾਂ ਪੁਦਗਲ ਤੇਰੀ ਸਤਜਾਨਾਸ, ਮਲੀਨ ਕਰਦੀ ਬੁਧੀ। ਓਹ ਹੋ! ਯਿਹ ਕਿਆ ਹੈ। ਮਰ ਜਾਏਂ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਫਟੇ ਕਿ ਹਮ ਗ਼ਰਕ ਜਾਏਂ, ਆਗ! ਭੜਕ ਕਿ ਹਮ ਛਲਾਂਗ ਮਾਰੇਂ ਔਰ ਜਲ ਜਾਏਂ ਅਰੇ ਰੇ ਰੇ ਰੇ ! (ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਆਪ ਟੁੱਕਕੇ) ਹਮ! ਕਿਸ ਤਰਹ ਫਸ ਗਏ, ਗੋਸ਼ਤ ਖਾਤੇ ਰਹੇ, ਕੈਸੇ ਹੋਗਾ (ਫਿਰ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਚੱਕ ਵੱਢੇ) ਗੋਸ਼ਤ ਤੋ ਖਾਇਆ, ਅਬ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਕਾ ਗੋਸ਼ਤ ਨੋਚੇਂ, ਚਲੋ ਨੋਚੇਂ। ਪਾਪੀ ਤੋ ਪਾਪੀ ਹੀ ਸਹੀ, ਹਿੰਸਕ ਤੋ ਹਿੰਸਕ ਹੀ ਸਹੀ।

ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਹਿਸ਼ੀ ਹੋਕੇ ਉੱਠ ਨੱਠਾ, ਮਗਰੇ ਤ੍ਰੈਏ ਉਹ ਵੀ ਨੱਠੇ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਚੇਲੇ, ਬਾਲਕੇ ਬਾਲਕੀਆਂ ਬੀ ਮਗਰ ਉੱਠ ਨੱਸੇ। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਬਕੇ ਹੇਠਾਂ ਕੋਈ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਪੱਟਦਾ ਸੀ; ਓਥੇ ਸਭ ਦੇ ਨੈਣ ਐਸੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ ਕਿ ਓਸੇ ਦਾ ਗੋਸ਼ਤ ਨੋਚਣ ਦੌੜੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਲੇਟੀ ਤੜਫ ਰਹੀ ਸੀ; ਪਰ ਐਉਂ ਹੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵੜੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗਿਰਾਂਡੀਲ ਸੂਰਤ ਲੰਮੀ ਪਈ ਦੇਖੀ; ਸਾਰੇ ਅੜਕ ਗਏ; ਬਲਦੇ ਭਬਾਕੇ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਐਉਂ ਠਟਕ ਗਏ। ਇਕ ਸਹਿਮ, ਇਕ ਭੈ; ਢੱਠੇ ਪਏ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਕਲੇਜੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਅੱਖਾਂ ਝਮਕ ਝਮਕ ਸਿਰ ਸੱਟ ਸੱਟ ਸਾਰੇ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੁੱਕਰ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਖੂੰਜੇ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਥਾਂਵੇਂ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਦੇਂਦੇ ਰੋਂਦੇ ਤੇ ਪਛੁਤਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਸੌਂ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਪਲ ਭਰ। ਜਾਗੀ ਤਾਂ ਤੇਜ ਘੱਟ ਸੀ; ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵਾਪਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ 'ਯਾ ਹੂ ਯਾ ਹੂ' ਕਰਦੀ ਉੱਠੀ, ਉੱਠਕੇ ਆਦਮ ਕੱਦ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਖੜੋਤੀ, ਆਪਣੀ ਸੂਰਤ ਦੇਖਕੇ ਆਪ ਬੋਲੀ "ਕੋਝੀ ਕੁਰੂਪ" "ਕੋਝੀ ਕੁਰੂਪ", "ਫੇਰ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਚੰਡੀਏ ! ਸ਼ੇਰ ਹੋ ਜਾਹ, ਦੇਖ ਸਾਰਾ ਘਰ ਬਾਗ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਢੱਠੀ ਤਾਂ ਮੋਈ। ਏਹ ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ ਠੀਕ ਕਰ ਤੇ

ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਹ ... ਪਰ ਹਾਏ ਅੰਦਰਲੇ ! ਅੱਜ ਤੂੰ ਕਿਸਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ? ਕਿਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੈਰ ਪਾਏ ਹਨ, ਤੇਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਮਾਗ਼ ਤੇ ਹੌਸਲਾ ਭੰਨ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਬਿਨ ਚੰਗਾਰੇ ਕੌਣ ਅੱਗ ਲਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨ ਗਰਜੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੋਹ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਲੜੇ ਝੁੱਗਾ ਵੈਰਾਨ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਗਾਲ ਕੱਢਣ ਨੂੰ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮੰਦਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਬਦਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ, ਤੋੜ ਵਿਚ ਪਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਆਖਾਂ ਕਿ ਓਹ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਸਿਹਰੀ (ਜਾਦੂਗਰ) ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸਿਹਰ ਤੋੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਾ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ! ਤੈਥੋਂ ਬੀ ਵੱਡਾ ਅਤਾਈ ਆ ਟੱਕਰਿਆ। ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾਵਾਂ ਕਿ ਸ਼ਰਨ ਲਵਾਂ ? ਟਕਰਾਇਆਂ ਹਾਰਸਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਹੌਸਲਾ ਤੇ ਅੰਦਰਲਾ ਬਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੈਨ, ਬੁੱਧ, ਭਗਤ, ਸੂਫ਼ੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਜੈ ਤੇ ਵੱਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲਕੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਅੱਜ ਢੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਨ ਅੰਦਰ ਦੇ ਜਦ ਕਿੰਗਰੇ ਢੈ ਗਏ ਤਦ ਟਾਕਰੇ ਕਾਹਦੇ ? ਸ਼ਰਨ ਲਈਏ, ਸ਼ਰਨ ਲਿਆਂ ਕੁਛ ਮਿਲੇਗਾ ਤੇ ਇਹ ਖਿੰਡਦੀ ਤਾਣੀ ਬਚ ਜਾਏਗੀ, ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਵਧ ਜਾਏ।ਉਹ ਫ਼ਕੀਰ ਉੱਚਾ ਹੈ; ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਬਲ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਓਸ ਦੇ ਬਾਲਕੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ; ਬੱਝਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਤਾਦ ਸਾਂ; ਉਸ ਦੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਲਗਨ ਨੂੰ ਤਾੜ ਗਈ ਸਾਂ, ਤੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜਾ ਨੱਪਿਆ। ਹਾਂ ਹਾਂ, ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਬਲੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬਾਲਕਾ ਆਪਣਾ ਛੁਡਾਉਣਾ ਹੀ ਸਾਸੁ ਨਾ। ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ। ਪਰ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ! ਕੀ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੋਜ਼ ਮਾਛੀ ਮੱਛੀਆਂ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫੜ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਘੜਿਆਲ (ਮਗਰਮਛ-ਸੰਸਾਰ) ਫਾਹ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਨਾ ਜਾਲ ਨਾ ਜਾਲੀ: ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਉਹੋ ਹੋਈ। ... ਪਰ ਕਿਉਂ ? ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਾਰਨਾ। ਚਲੋ ਚੱਲੀਏ ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਿਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈਕੇ ਗਿਆ ਬਲ ਮੋੜ ਲਿਆਈਏ।"

ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭੇਤ ਚਾਕਰਾਂ ਬਾਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮਲੂੰਮ ਸਨ, ਪਰ ਕਈ ਐਸੇ ਸਨ ਜੋ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਘਰ ਦਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਮੂਲੋਂ ਹੀ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਉੱਠੀ ਅਰ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਖਨੇ ਅਖੁੱਲ੍ਹ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਆਈ ਤੇ ਆਪ ਇਕ ਚੋਰ ਰਸਤੇ ਨਿਕਲ ਗਈ।

੧੩. {ਨਿਸਤਾਰਾ}

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇਲੀ ਭੈ ਵਸੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸਖਾਇ ॥

(ਸਿਰੀ: ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੫੪)

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਪਦਮਾਸਨ ਵਾਂਙ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹਣਹਾਰ ਕੰਵਲਾਂ ਵਾਂਙ ਬੰਦ ਹਨ, ਚਿਹਰੇ ਪਰ ਨੂਰੀ ਭਾ ਦਗ਼ ਦਗ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੱਥਾ ਇਲਾਹੀ ਦਮਕ ਨਾਲ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਕਿਸੇ ਸੁਖ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਭਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਿਰਦ ਗਿਰਦ ਇੰਞ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੁਖ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਸੁਆਦ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਫੁਹਾਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਥੋੜੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਤੀਖਣ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣ ਬੰਦ ਹਨ, ਅਰ ਰਸ ਵਿਚ ਗੁੱਟੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਸੂਰਜ ਪੱਛੋਂ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਧੁੱਪ ਕੁਛ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਹੇਠੋਂ ਪਿੱਠ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਵੱਲ ਨੀਲੇ ਸਾਫ਼ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਆਦ ਬੰਨ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਆਈ, ਇਕ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਥਾਲ ਆਪ ਚੱਕਕੇ ਲਿਆਈ, ਅੱਗੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਪਰ ਜਦ ਬੈਠਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਤੋੜ ਪਈ ਤੇ ਅੱਗ ਲੱਗੀ। ਘਬਰਾਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟੀ, ਹੋਰ ਹਟੀ, ਹੋਰ ਹਟੀ, ਕੋਈ ਚਾਲੀ ਗਜ਼ ਪਰੇ ਗਈ ਤਾਂ ਚੈਨ ਆਇਆ। ਏਥੇ ਕੁ ਬੜਾ ਜੇਰਾ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਈ, ਲੱਗੀ ਤੱਕਣ ਪਰ ਝਾਲ ਝੱਲੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਜਾਦੂਗਰ ਨੈਣ ਉਸ ਇਲਾਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਘਬਰਾਕੇ ਫੈ ਫੈ ਪੈਣ ਪਰ ਉਹ ਦਮਾਂ ਦੀ ਗਾਹੜੀ ਹਠ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਹੀ ਗਈ। "ਹੱਛਾ ਬਾਬਾ, ਸਿਹਰੀਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾ ! ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਭੀ ਬੜਾ ਹੈ, ਉਂਞ ਨਹੀ ਤਾਂ ਉਂਞ ਸਹੀਂ, ਮੈਂ ਅੱਜ ਨਿਉਂਕੇ ਹੀ ਸਹੀ, ਤੇਰੀ ਬਰਕਤ ਲੈ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਲੈ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਆ ਰਹਿਮ ਕਰ, ਮਾਰ ਨਾ ! ਮੈਂ ਸਾਂਈਆਂ ! ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਤੇਰੇ ਬਾਲਕੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ, ਹੁਣ ਆਪ ਬਾਂਦੀ ਹੋਕੇ ਆ ਗਈ ਹਾਂ, ਸ਼ਰਨ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਬੱਸ ਕਰ, ਹੋਰ ਨਾ ਮਾਰ ਬਾਬਾ ! ਬੱਸ ਕਰ। ਜਦ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਆ ਪਏ ਫੇਰ ਕੀਹ ?" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜਗਤ-ਤਾਰਕ ਸਿਹਰ ਤੋੜ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਵਡਾ ਸਿਹਰ ਸਮਝਕੇ ਸ਼ਰਨ ਤਕਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਗਤ ਆਧਾਰ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਫੁਹਾਰਾ ਕਿਸੇ ਇਲਾਹੀ

ਮਿਹਰ ਦਾ ਵੱਸਿਆ ਕਿ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਤਾਬ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕੀ ਤੇ ਢੈ ਪਈ। ਪਲ ਭਰ ਬੇਸੁੱਧ ਜਿਹੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਉੱਠੀ ਤਾਂ ਠੰਢ ਵਰਤ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਦਮ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਤੇ ਨੇੜੇ ਆਕੇ ਰੋ ਕੇ ਬੋਲੀ "ਤੂੰ ਵਡਾ, ਮੈਂ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤੂੰ ਵੱਡਾ, ਮੇਰਾ ਬਲ ਤੇ ਬੀਰ ਮੇਰੇ ਮੋੜ ਦੇਹ ਸ਼ਰਨ ਪਈ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈ !"

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਇਕ ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ਆਈ ਤੇ ਹਟ ਹਟ ਗਈ।

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ–ਹੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਹੇ ਜੋਗੀ ਰਾਜ ! ਮੈਂ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਅਤੇ ਤੀਖਣ ਦੇ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਜਲਵੇ ਤੇ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ, ਹਾਂ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜੋ ਜਲਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨੈਣੀਂ ਅੱਜ ਪਿਆ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵੇਖ ਚੁਕਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਈ; ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਝੁਕ ਨਾ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇਸ ਘੜੀ ਦਾ ਜਲਾਲ ਉਸ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਪਜਾਰ ਡਾਢੇ ਡੂੰਘੇ ਲਹਿ ਗਏ। ਤੀਖਣ ਦੀ ਤਾਂ ਪੁੱਛੋ ਹੀ ਨਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਭਲਾ ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤੋਂ ਵਾਰਨੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ–ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਇਸ ਦੇ ਕੰਨ ਵੱਲ ਜਾਕੇ ਉੱਚੀ ਕਹੁ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੀਖਣਾਂ ! ਤੂੰ ਕਹੁ।

ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇੰਵ ਹੀ ਕੀਤਾ।

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ––ਹੈਂ, ਇਹ ਕੀ ਭਜਾਨਕ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ, ਮੈਂ ਗਈ, ਗਈ, ਮਰ ਗਈ, ਹਾ ! ਗਈ। (ਪਲਕੁ ਮਗਰੋਂ) ਮੇਰੀ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ, ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਸੁੱਤੀ ਰਹੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਨਿੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਵਸਦੀ ਸਾਂ, ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਕਦੋਂ ਆਯਾ ਸੀ ? ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ 'ਹੋਣਹਾਰ ਹੈ'। ਮੈਂ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਸਿੱਖੇ ਸਨ; ਮੈਂ ਕੋਣ ਸਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਕੌਣ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਅੱਜ ਕੌਣ ਹਾਂ ? ਐਉਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰਾਜ਼ੀ ਸਾਂ, ਫੇਰ ਕੋਈ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਉਮਰਾ ਉਸੇ ਤਾਪ ਵਿਚ ਬਿਤਾਈ, ਅਜ ਉਹ ਤਾਪ ਲਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀਕੂੰ ਲਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ? ਮੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਤਾਪ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਖਾਲੀ ਹੋਕੇ ਸੱਖਣੀ ਸੁੰਞੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਠੰਢ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੋਸ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਘਰ ਸੀ, ਭੂੰਡਾਂ ਬੀ ਖੱਖਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡੇਹਮੂਆਂ ਦੇ ਘਰ

ਸਨ।.... ਸਾਰੇ ਉਡ ਗਏ। ਹੈਂ ! ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਉਡਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਇ! ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ ਕਿਉਂ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾ ਹੋ ਭਾਸੇ। ਮੈਂ ਭੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਵਿਹੁ ਕੀ ਭਾਸੇ। ਹੈਂ ! ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ! ਉੱਠ।.... ਕੌਣ ਉੱਠੇ ? ਸ਼ਾਲਾ ਕੇਹੀ ਠੰਢ ਵਰਤਾਈ ਆ, ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਖ਼ੂਨ ਸਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਈ; ਮੈਂ ਬਲ ਲੈਣ ਆਈ ਸਾਂ, ਅਗਲਾ ਬੀ ਗੁਆ ਲਿਆ। ਹਾ ! ਮੇਰਾ ਐਸ਼੍ਵਰਜ, ਹਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪ; ਹਾ ਮੇਰੇ ਸਿਹਰ ਤੇ ਸਿੱਧੀ, ਸਭ ਕੁਛ ਗਿਆ।..... ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਉੱਠ। ਠੰਢ ! ਇਹ ਠੰਢ ਬੜੀ ਸੁਆਦਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਤਾਪ ਸੀ ਤਾਪ। ਦੇਖ ਮਨਾਂ ! ਠੰਢ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਂ, ਜਾਗ ਸੁਲੱਖੀ ਜਾਗ ਆਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਏਸੇ ਜਾਗ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ। ਮੇਰੇ ਲੂੰਆਂ ਵਿਚ ਝਰਨਾਟ ਹੈ, ਲੂੰ ਵੀਣਾਂ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਸੰਗੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਸੇ ਮੇਰੀ ਜਾਗ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੈ ? ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ। ਤੂੰ ਰਾਗ ਨਾਲ ਲੋਕ ਫਸਾਏ, ਕੀ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਾਗ ਨੇ ਤੇਰੀ ਬੰਦ ਖੁਹਲੀ। ਪਿਆ ਰਹੁ ਮਨ ਏਸ ਸੁਖ ਵਿਚ; ਖ਼ਾਕ ਪਾ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਦੇ ਸਿਰ। ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਲੇਟਾਂ ਤੇ ਇਹ ਰਾਗ ਸੁਣਦੀ ਰਹਾਂ:--

ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

੧੪. {ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲ}

ਨਾਨਕ ਬੇੜੀ ਸਚ ਕੀ ਤਰੀਐ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥

(ਸਿਰੀ: ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੨੦)

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਟੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਤੇ ਇਕ ਪੰਡ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਪੁਚਾਕੇ ਦੋ ਆਨੇ ਮਜੂਰੀ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚੌਲ ਤੇ ਦਾਲ ਖਰੀਦੇ ਹਨ, ਚੋਰ ਰਸਤੇ ਘਰ ਜਾ ਵੜੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੌਲ ਦਾਲ ਚਾੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਆਖਦੀ ਹੈ ਇਸ ਘਰ ਨੂੰ ਫੂਕ ਦਿਆਂ ਤੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਵੱਸਾਂ, ਪਰ ਫੇਰ ਡਰੀ ਕਿ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਲੀਤਾ। ਹੇ ਮਨਾਂ ! ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਜੂਰੀ ਕਰ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਆਪੇ ਉਸ ਭੂਤ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਡਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਕੰਬੀ, ਫੇਰ ਟੋਟ ਪੈਣ ਲੱਗੀ, ਪਰ ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਫੇਰ ਰਿੱਧੇ ਚੌਲ ਤੇ ਦਾਲ, ਸਿਰ ਧਰਕੇ ਟੁਰ ਪਈ, ਉਦਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਈ; ਲਿਆ ਅੱਗੇ ਧਰੇ। ਹੇ ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ! ਭੋਜਨ ਛਕੋ, ਭੋਜਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਪਾਪ ਕਮਾਈ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ਜੀ ! ਮੈਂ ਮਜੂਰੀ ਕਰਕੇ ਹੱਕ ਹਲਾਲ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੋ ਦਾਣੇ ਲਿਆਈ ਹਾਂ। ਆਪਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ-'ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ' ਇਹ ਨਿਮਾਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ (ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ)-ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੀ ਹੱਕ ਹਲਾਲ ਦੀ ਕਮਾਈ ? (ਫੇਰ ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ) ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ॥ ਪਰ ਕੁੜੀਏ ! ਮੇਰੀ ਅੱਜ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੇ ਭੱਠ ਵਿਚ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤੜਫ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅੰਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਵਾਂ, ਜਦ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ਅਜ ਟੋਟ ਵਿਚ ਤੜਫ਼ ਰਹੇ ਹਨ ? ਠੰਢ ਵਰਤੇ ਤਾਂ ਸੰਘੋਂ ਅੰਨ ਲੰਘੇ।

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ--ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ! ਸੱਚ ਹੈ, ਮੈਂ ਬੜੀ ਮੂਰਖ ਹਾਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਨੈਣ ਮੀਟਕੇ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਇਉਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੀ ਹਨੇਰੀ ਵਾਂਗ ਉਡ ਗਈ, ਜਾ ਘਰ ਵੜੀ ਤੇ ਉਥੇ ਗਈ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਲਕੇ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਬ੍ਰਤੀ, ਤਪੀ, ਹਠੀ, ਤਯਾਗੀ, ਵਿਰਾਗੀ ਭੀ ਸਨ, ਲੁੱਛ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਹਾਵੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ :-

ਹੇ ਮੂਰਖੋ ! ਚਲੋ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮੇ ਦੀ ਲਾਲਟੈਣ ਵਿਚ ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ਬਣਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਚਲੋ, ਉਠੋ। ਮੈਂ, ਜਿਸਨੇ ਤੁਸਾਂਨੂੰ ਕੈਦ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਚਲੋ ਤੁਹਾਂਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਲੈ ਦੇਵਾਂ, ਚਲੋ ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਪ ਉਤਰਵਾ ਦੇਵਾਂ, ਚਲੋ ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈ ਦੀ ਸ਼ਰਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੰਢਾਂ ਅਮੁੱਲ ਲੈ ਦੇਵਾਂ।

ਸਾਰੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਦੰਦੀਆਂ ਕ੍ਰੀਚਦੇ ਤੇ ਫੇਰ ਦਬਕਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਕਾਠ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਵਾਂਙ ਉੱਠ ਖੜੇ ਹੋਏ ਤੇ ਮਗਰੇ ਟੁਰ ਪਏ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੋਕਰਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ :- "ਮੇਰਾ ਘਰ ਲੁੱਟ ਲਓ ! ਸਭ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਹੈ।" ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਚੌੜ ਚੁਪੱਟ ਸੱਟਕੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਚਲੀ ਗਈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਲੁੱਟ ਲਵੇ, ਓਂਞ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖ਼ਬਰ ਫੈਲ ਗਈ ਕਿ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਲਕਿਆਂ ਸਣੇ ਕਿਤੇ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਧਰ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਲੂੰਆਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਕਾਲਜੇ ਠੰਢ ਹੈ, ਉਦਜਾਣ ਵੱਲ ਨੂੰ ਧ੍ਰੂ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਜਾ ਕੇ ਚੁਫਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬਾਲਕਿਆਂ ਟੇਕਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰ (ਸਾਰਦ ਜੀ ਨੂੰ)-ਚਾਨਣ, ਚਾਨਣੇ ਦੇ ਪੁੰਜ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਨੇਕੀ ਨੇਕੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੈ, ਨਿਰੀ ਨੇਕੀ ਕੀ ਹੋਈ ? ਫੋਕੀ ਨੇਕੀ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਹਾਰ ਦੇ ਗਈ, ਥਾਂਘੀ ਬਿਨਾਂ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। (ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ) ਈਮਾਨ ਲਿਆ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਮੰਨ ਕਿ ਹਰਦਮ ਸ਼ਰਨ ਉਸਦੀ ਵੱਸਣਾ ਹੈ, ਤਕੜਾ ਹੋ ਤੇ ਕਹੁ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ'।

ਸਾਰਦ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਠੰਢ ਵਰਤੀ, ਸੁਖ ਹੋਇਆ, ਦਿਲ ਦੀ ਟੇਕ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ, ਵਲ ਨੂੰ ਗਈ ਤੇ ਓਟ ਲੈਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਤੁੰਮਨ ਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਹੋਇਆ, ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ, ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਕਿਹਾ:- ਦੀਸਣਹਾਰ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਕੇ ਫਿਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਜ਼ਾਣਾ ਔਖੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ। ਰੱਬ ਰੱਬ ਕੂਕਣਾਂ ਪਰ ਹੋਣਾਂ ਨਫਸ (ਬਦਕਾਰ) ਦੇ ਬੰਦੇ, ਕਰਨੇ ਕੰਮ ਨਫਸ ਦੇ, ਨਾਮ ਧਰਨਾ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ, ਫਿਰ ਮਾਯਾ ਨੇ ਫਸਾਉਣਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਦੇਖ ਬੇਟਾ ! ਚੱਕ ਟੇਕ ਮਾਯਾ ਤੇ ਮਨ ਤੋਂ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋ, ਕਹੁ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' !

ਤੁੰਮਨ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਰੌ ਵਰਤੀ, ਜੋ ਕਦੇ ਤੱਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਈ, ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਰੱਬ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਨਮਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਉੱਚੀ ਸੁਰਤ ਵਾਲਾ।

ਫਿਰ ਸੈਨਾਨੰਦ ਦੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰ ਬੋਲੇ, ਭਗਤੀ ਭਾਈ ਮਨ ਦੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਵੇਖਿਆ, ਨਾ ਜਿੱਤਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਚਾਇਆ; ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਗਤ ਕਹਿਣ ਤੇ ਜੋ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨਾਗਨ ਡਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾਂ। ਨਾਗਨ ਦਾ ਵਾਰ ਤਦੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸਿਰ ਤੇ ਕੋਈ ਰਾਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂਤੇ ਸੂਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਸਮਾਉ, ਕਹੁ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' !

ਇਸ ਭਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਥੀ, ਠੰਢ ਵਰਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਲੱਗਾ, ਉਨਮਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਗੋਰਨ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ :-ਬ੍ਰਤ ਰਖੇ, ਸਰੀਰ ਲਿੱਸਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਲਸ, ਤਮੋਗੁਣ ਵਧ ਗਿਆ, ਨਾ ਮਨ ਵੱਸ ਆਇਆ ਨਾ ਮੈਲ ਨਿਕਲੀ, ਜਦੋਂ ਮਾਇਆ ਖਿਵੀਂ, ਚਕਾਚੂੰਧ ! ਇਕ ਚਮਕਾਰਾ ਹੀ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਸਿਦਕ ਕਰ ਕਿ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਬ ਹੈ। ਕਹੁ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ'। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰ ਗੋਰਨ ਦਾ ਮਨ ਉੱਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਟੇਕ ਤੇ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨਮਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਇਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਕ ਇਕ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦਰਸਾਈ, ਇਕ ਇਕ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਈ, ਸਾਰੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਠਾਰਕੇ ਸੁਖੀ ਕਰਕੇ ਬੋਲੇ:- ਮਰਦਾਨਿਆ ! ਅੱਜ ਕੀ ਦਿਨ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ-ਜੀ ਅੱਜ ਆਪ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸੂਰਜ ਲਟਪਟਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸ਼ਾਮਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ; ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੀਖਣ ਜੀ ਜਲ ਲਿਆਏ ਹੱਥ ਧੁਵਾਏ, ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਬਚਾਵਣਹਾਰੇ ਨੇ ਓਹ ਦੁਆਨੀ ਦੇ ਚੌਲ ਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਖਾਧੇ। ਫੇਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ।

੧੫. {ਬੀਤ ਗਈਆਂ ਦੀ ਸੋਝੀ}

ਗੁਰੂ ਜਿਨਾ ਕਾ ਅੰਧੁਲਾ ਚੇਲੇ ਨਾਹੀ ਠਾਉ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਆ ਸੁਆਉ ॥
ਆਇ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਵਣਾ ਜਿਉ ਸੁੰਞੈ ਘਰਿ ਕਾਉ॥੩॥
(ਸਿਰੀ: ਮ: ੧, ਪੰਨਾ-੫੮)

ਰਾਤ ਬੀਤ ਚੁਕੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋ ਆਇਆ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਹਾਹੁਕਾ ਭਰਕੇ ਉੱਠਿਆ, ਮਨਾ ! ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਗਦੋਂ, ਆਪ ਨ੍ਹਾਉਂਦੋਂ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦੋਂ, ਪਰ ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਹੀ ਛੇਤੀ ਕਰਾਂ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਝੱਟ ਪੱਟ ਤਿਆਰ ਹੋਕੇ ਰਬਾਬ, ਸੁਰੀਲਾ ਮਨ ਮੋਹਨਾ ਰਬਾਬ, ਲੈਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਤਾਰਾਂ ਤੇ ਜਦ ਠੁਹਕਰਾਂ ਵੱਜੀਆਂ ਤਾਂ ਅਰਸ਼ੀ ਧੁਨਿ ਉੱਠੀ, ਨਾਲ ਸੁਰੀਲਾ ਪਿਆਰਾ ਗਲਾ ਛਿੜ ਪਿਆ, ਫੇਰ ਕੀਹ ਸੀ ਇਲਾਹੀ ਰੰਗ ਜੰਮ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਸੰਗਤ ਬੀ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਸਮੇਤ ਉੱਠ ਬੈਠੀ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਧੁਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਰਾਗ ਦੀ ਧੁਨਿ ਉੱਠੀ ! ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਏ। ਇਹ ਠੰਢ, ਇਹ ਰੰਗ, ਇਹ ਰਸ ਤੇ ਲੀਨਤਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤਕ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ, ਤੀਖਣ ਜੀ ਸਹੁਰੇ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਦੁੱਧ ਲੈਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦੀ ਹੀ ਧੁੰਮ ਮਚ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸਾ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਯਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤਲਿੱਸਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਘਰ ਬਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡਕੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਦਸਾਂ ਨਵ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋਗਾ ਭੋਜਨ ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹੋ ਕਥਾ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਦਿਲ ਉਸ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਲਈ ਉਮਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਦਿਨ ਨਿਕਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕੀਂ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਟੁਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਾਸੀ ਭੀੜ ਉਦਾਲੇ ਜਮਾਂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਰੱਬੀ ਦੀਦਾਰ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸਤੋਗੁਣੀ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਦੁੱਧ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਿਹਾ: 'ਵਰਤਾ ਦਿਓ'। ਫੇਰ ਆਪ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੱਦ ਉਠਾਈ ਤੇ ਫੇਰ ਜਿਉਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ, ਐਸੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਭ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸਾਂਈਂ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਰੰਗੀ ਗਈ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਰੁਖ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਸਭ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਉਸ ਸੜਕੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਟਕੇ ਆਪੇ ਦੇ ਰਸ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਓਗੇ।

ਲੰਗਰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਸਭ ਨੇ ਛਕਿਆ। ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰਾ ਇਕਾਂਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ:-"ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਰਬਤ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਜਿਵੇਂ ਹਲਕਾਪਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਕੀਹ ਕੌਤਕ ਸੀ ਤੇ ਏਨ੍ਹਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਲਿਆ ਸੀ?" ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਬੋਲੇ:-ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਤੈਨੂੰ ਆਪ ਸੁਣਾ ਦੇਸੀ, ਫੇਰ ਸਮਝ ਲਈਂ, ਜੇ ਕੁਛ ਤੇਰੀ ਸਮਝੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ:-

"ਹੇ ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ! ਮਾਯਾ ਦੀ ਖੇਲ ਹੈ। ਮਾਯਾ ਤਾਂ ਹੋਯਾ ਸਾਰਾ ਭੁਲਾਵਾ। ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਭੁਲਾਵੇ, ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ? ਪਰ ਆਗਜਾ ਹੈ, ਬਿਨੈ ਕਰਦੀ ਹਾਂ:-

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਰਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਗ਼ੁਜ਼ਾਰੇ ਮਾਫ਼ਕ (ਏਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੰਗੇ) ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸਨ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਦੇ ਸੇਵੀ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਇਕ ਵੇਰ ਕਿ ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕੀਰ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਉਹ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਰੀਝ ਪਿਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਸ ਪਰ ਬਿਨ ਦੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਕ ਗਏ। ਮੈਂ ਮੁਟਿਆਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਸਾਂ। ਇਕ ਵੇਰੀ ਮੇਰੀ ਉਂਗਲ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਾ ਹੋ ਪਿਆ, ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਈ ਆਖੇ ਚੀਰੇ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤੇ ਮੈਂ ਚੀਰਾ ਦੁਵਾਵਾਂ ਨਾਂ, ਦਰਦ ਕੋਲੋਂ ਡਰਾਂ, ਬੂਟੀ ਪੱਥਰਚੂਨ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬੱਧੀ, ਕੁਆਰ ਗੰਦਲ ਦਾ ਭੜਥਾ, ਆਟੇ ਅਲਸੀ ਦੀ ਲੇਵੀ ਲਾਈ, ਪਰ ਕੁਛ ਨਾਂ ਬਣਿਆ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਖੇਚਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਨਾਈ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਬੁਲਾ ਛੱਡੋ, ਅਸੀਂ ਦੁਪਹਿਰੇ ਆਕੇ ਕਾਰਜ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦੁਪਹਿਰੇ ਆ ਕੇ ਓਹ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਬੈਠੇ : ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗੇ : ਕਾਕੀ ! ਤੈਨੂੰ ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਨੀਂਦ ਆਵੇਗੀ, ਦੇਖ ਸਾਡੇ ਮਸਤਕ ਪਰ ਚਾਨਣਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਬੋਦੀਆਂ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ ਹੈ, ਹੱਛੂੰ ਨੀਝ ਲਾਵੇਂ ਤਾਂ ਦਿੱਸਸੀ। ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੱਕਦੀ ਤੱਕਦੀ ਸੌਂ ਗਈ ਸਾਂ ਤੇ ਜਦ ਮੈਂ ਸੌਂ ਗਈ ਤਦ ਆਪ ਨੇ ਨਾਈ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੀਰਾ ਦੇ ਦਿਓ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਬੋਲੇ--ਕਾਕੀ ਪੀੜ ਨਾਲ ਜਾਗ

ਪਏਗੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ--ਇਹ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਗੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਵਲ ਤੱਕਕੇ ਬੋਲੇ--ਜਾਗਣਾ ਨਹੀਂ। ਗੱਲ ਕੀ ਨਾਈ ਚੀਰਾ ਦੇਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਮੱਲ੍ਹਮ ਲਾਕੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਮੇਰੀ ਜਾਗ ਤਦੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜਦੋਂ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦਾ ਅਸਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਬਿਰਧ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਤੇ ਤ੍ਰਾਟਕ ਮੁੱਦਰਾ* ਦੇ ਕੌਤਕ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ, ਜੰਤ੍ਰਾਂ, ਤੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚੇਲੇ ਬਾਲੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਗਿਰਦ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀਆਂ ਅਖਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ, ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਰਦਾਂ ਤੋਂ ਤਕੜੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਗਲ ਬਾਤ ਸਿਖ ਲੈ, ਸੁਖ ਪਾਏਂਗੀ, ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਖੇਡ ਹੈ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੂਫੀ ਹੋਕੇ, ਵਿਦਜਾ ਪਾਕੇ, ਹਠ ਤਪ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸ ਰਹੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਫਿਰੇ, ਅੰਤ ਨੀਲਗਿਰੀ (ਦੱਖਣ) ਵਿਚ ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਕੌਮ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਟੋਡਾ ਹੈ-ਦੇ ਇਕ ਵਡੇ ਫ਼ਕੀਰ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਤਾਕਤ ਤੇ ਜਾਚ ਪਾਈ, ਕਿ ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਵੱਸ ਕੀਕੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੁਅਜਜ਼ਾ ਯਾ ਕਰਾਮਾਤ ਨਬੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨਬੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਾਕਤ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਗਲ ਕੀ, ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜਾਚ ਤ੍ਰਾਟਕ ਵਿਦਜਾ ਦੀ ਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਅਰ ਹੋਰ ਫੰਧ ਮੈਨੂੰ ਸਿਖਲਾਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਰੇ ਗ਼ਰਜ਼ੀ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਗੇ ਤਵੀਤ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਮੇਰੇ ਗਿਰਦ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ 'ਪਾਰਬਤੀ'-ਜੋ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਸੀ-ਸੱਦਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਸੱਦਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੈਨੂੰ ਬਲਕਾਰ ਬੜਾ ਸੀ ਤੇ ਨਿੱਜ ਨਾ ਹੋਣੀ ਅਕਲ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਉਪਕਾਰ ਤੇ ਨਾ ਵਰਤਿਆ, ਪਰ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਟਿਕਣ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਏਸ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਕੀਤਾ। ਸੰਸਾਰਕ ਮਾਨਸਕ ਸਭ ਕਰਤਬ ਕਮਾਲ ਕੀਤੇ। ਆਹ ਦੇਖ ਲਓ ਬੁੱਧ ਤੇ ਜੈਨੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਸੰਨਜਾਸੀ, ਸੂਫ਼ੀ ਤੇ ਭਗਤ ਸਭ ਜ਼ੇਰ ਕੀਤੇ, ਆਪਣੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਵਧਾਈ ਤੇ ਮਾਨ ਪਾਯਾ ! ਮੇਰੀ ਵਿਦਜਾ ਵਿਚ ਭੁਲਾਵੇ ਤੇ ਮਾਯਾ ਹੈ, ਇਕ

* ਪਛਮੀ ਬੀ ਹੁਣ ਇਸ ਖੇਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਤੇ ਹਿਪਨਾਟਿਜ਼ਮ ਨਾਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਨੁਕਤਾ ਮਾਨਸਕ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲ ਤੱਕ ਮੈਂ ਭੀ ਰੱਬੀ ਤਾਕਤ ਸਮਝਦੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਸੋਝੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨਾ ਆਪ ਕੈਦ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੱਚ ਆਖਦੀ ਹਾਂ, ਕੱਲ ਏਹ ਕੁਛ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਦਿਮਾਗ਼ ਦਾ ਤਪ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕੈਦ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਤੇ ਮਾਨਸਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਕੈਦਾਂ ਘੜ ਲਈਆਂ ਸਨ।

(ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ) ਹੇ ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ਜੀ ! ਕੱਲ੍ਹ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਸਵਾਰੇ ਭਗਤ ਪਰ ਮੇਰੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਕੱਲ੍ਹ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ ਕਲਵਲੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤ੍ਰਿੱਖੀ ਅਕਲ ਵਿਚ ਦਾਰੂ ਸੁੱਝ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਰਾਗ ਵਿਦਯਾ ਵਿਚ ਨਿਪੁਨ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਓਹ ਅਲਾਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵਜਦ ਵਿਚ ਆ ਗਈ, ਰਾਗ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲੱਗਕੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲੀ, ਠੀਕ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਗਵੱਯੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਝਲਕਾ ਦੇਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉਖੇੜ ਲਿਆ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ।''

ਮਰਦਾਨਾ (ਘਬਰਾਕੇ)-ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ! ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਏਸ ਰਾਗ ਦੇ ਹਥੋਂ ਹੀ ਲਿਖੀ ਸੀ ?

ਸਤਿਗੁਰ-ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੋਲ, ਰਾਗ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਸ਼ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਹਾਂ, ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਘਾੜਤ ਹੈ। ਰਾਗ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸ਼ੈ ਨੂੰ, ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ,ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੂੜੇ ਦੀ ਪਾਲ ਯਾ ਕੰਧ ਉਸਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਕੈਦ ਪਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮਰਦਾਨੇ! ਜੋ ਰਾਗ ਅਸੀਂ ਤੈਥੋਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਆਪੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਵਾਕੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਰਾਗ ਦਾ ਜੋ ਵਰਤਾਉ ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਰਾਗ ਨਾਦ 'ਸਚ' ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਕੱਚਾ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਵਰਤਾਓ ਹੀ ਨਰਕ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਾਂਈਂ ਵਲੋਂ ਅਰਸ਼ ਹੀ ਅਰਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਇਸ ਪਰ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲੀ :-"ਹੇ ਠੰਢਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ਜੀਉ ! ਮਿਹਰ ਕਰੋ ! ਧੰਨ ਆਪ ਹੋ ਜੋ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਕੈਦਖਾਨੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪੇ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਆਪੇ ਉਸਾਰੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ। ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ

ਤੀਖਣ ਜੀ ਨੇ, ਕੂੜੇ ਦੀ ਪਾਲ ਆਪ ਤੋੜਦੇ ਤੇ ਸਚਜਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਹੇ ਸੱਚ ਦੀ ਠੰਢ ਤੇ ਠੰਢਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਤਾਪ ਹਰਨ ਹਾਰ, ਤ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ ! ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ!"

"ਹਾਂ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀਉ ! ਮੈਂ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਏਸ ਦਾਉ ਤੋਂ ਨੱਪਿਆ ਤੇ ਐਸੀ ਮਾਯਾ ਵਰਤਾਕੇ ਸੁਆ ਲਿਆ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਰਚਾਂ ਦੇਕੇ ਕਹਾਂ ਕਹੁ ਮਿਸਰੀ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਸਾਓ ਕਿ ਠੀਕ ਮਿਠੀ ਹੈ ! ਮੈ ਕਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮੇਢੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਕੇ ਮਕਿਆਉਂਦੇ ਸਾਓ, ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ, ਮੇਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਬਖਸ਼ਣੀ। ਪਰ ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ, ਵੀਰ ਜੀ! ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਭੁੱਲ ਮੇਰੀ ਕਲਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਗਈ। ਨਹੀਂ; ਭੁੱਲ ਨੇ ਕੀ ਕਲਜਾਨ ਕਰਨੀ ਸੀ; ਮੈਂ ਜਲ ਰਹੀ ਸਾਂ, ਕਿ ਜਲ ਰਹੀ ਤੇ ਜਾਲ ਰਹੀ ਸਾਂ, ਜਲੰਦੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਰੱਖਣਹਾਰ ਨੇ ਅੱਜ ਆਪਣੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਨਾਲ ਆ ਠੰਢਾਂ ਵਰਤਾਈਆਂ।"

ਮਰਦਾਨਾ-ਮੈਂ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੁਣ ਗੱਲ ਸਮਝੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਚੇਟਕੀ ਕੁੜੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਛੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਮੈਂ ਗਿਆ, ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਛੁਡਾ ਲਿਆਏ ਤੇ ਮੇਰੇ ਭਾਣੇ ਇਕ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਕੱਲ੍ਹ ਬੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹੋ ਦਿਨ ਹੈ। ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ?

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ-ਇਹ ਮੈਂ ਦੱਸਦੀ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਰਾਤ ਵੇਖੀ ਸੀ ਤੇ ਝਾੜ ਫਨੂਸ ਤੱਕੇ ਸਨ, ਓਹ ਮੇਰੀ ਚਾਤੁਰੀ ਦੀ ਰਾਤ ਸੀ, ਜੋ ਹਨੇਰਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਨਰਕ, ਸੁਰਗ, ਰਾਤ ਦਿਨ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਜੰਗਲ, ਸ਼ਹਿਰ ਸਭ ਨਕਸ਼ੇ ਘੜੇ ਪਏ ਸਨ, ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਸਾਂ। ਇਸ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਲਕੇ ਨੈਣੀਂ ਨੀਰ ਭਰ ਲਿਆਏ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਹ ਵਾਕ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਿ ਵਿਚ ਉਚਾਰੇ :-

"ਸੁਣਿ ਮੁੰਧੇ ਹਰਣਾਖੀਏ ਗੂੜਾ ਵੈਣੁ ਅਪਾਰੁ॥
ਪਹਿਲਾ ਵਸਤੁ ਸਿਞਾਣਿ ਕੈ ਤਾਂ ਕੀਚੈ ਵਾਪਾਰੁ॥
ਦੋਹੀ ਦਿਚੈ ਦੁਰਜਨਾ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਕੂੰ ਜੈਕਾਰੁ॥
ਜਿਤੁ ਦੋਹੀ ਸਜਣ ਮਿਲਨਿ ਲਹੁ ਮੁੰਧੇ ਵੀਚਾਰੁ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਸਜਣਾ ਐਸਾ ਹਸਣੁ ਸਾਰੁ॥
ਤਿਸ ਸਉ ਨੇਹੁ ਨ ਕੀਚਈ ਜਿ ਦਿਸੈ ਚਲਣਹਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ਹੀ ਇਵ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨ੍ਹਾ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥੨॥"

{ਸ: ਵਾ: ਤੇ ਵ: ਮ:੧, ਪੰਨਾ-੧੪੧੦}

੧੬. {ਸਿੱਧਾਂਤ}

ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥
ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥
(ਜਪੁਜੀ)

ਮਰਦਾਨਾ (ਸਤਿਗੁਰ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ)--ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਢੀਠਤਾ ਬਖਸ਼ਣੀਂ, ਆਪ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ 'ਆਪੇ' ਨੂੰ ਆਪੇ ਲਾਈ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਯਾ ਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਆਪ ਦੇ ਪਜਾਰ ਦੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਪਏ ਹਾਂ, ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਸਤਿਗੁਰ-ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣਾ ਮੋਹ ਹੈ। ਜੋ ਪਜਾਰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕੀਤਿਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਉਮੈਦ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਕੈਦ ਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਹੈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਿਆਂ:-

"ਹੋਂਦਾ ਫੜੀਅਗੁ ਨਾਨਕ ਜਾਣੁ॥
ਨਾ ਹਉ ਨਾ ਮੈ ਜੂਨੀ ਪਾਣੁ ॥"
{ਵਾ: ਮਲਾ: ਮ ੧-੨੪, ਪੰਨਾ-੧੨੮੯}

ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ 'ਆਪੇ' ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ 'ਆਪੇ' ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਕੂੜੇ ਦੀ ਪਾਲ ਤੁੜਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਆਪਾ ਛੁੱਟਕੇ ਅਪਣੇ ਧੁਰੇ ਉੱਤੇ, ਅਪਣੀ ਓਟ ਉੱਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਫੇਰ ਆਪਾ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਧਜਾਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੋਹ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ।

ਮਰਦਾਨਾ--ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸਤਿਗੁਰ--ਫਿਰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋਈ ਆਤਮਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਹ ਝਲਕਾ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਮਾਰੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਤਾਂ ਆਪੇ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੈਦ ਤਾਂ ਮੋਹ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ...-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ--ਹੈ। ਜੋ ਆਤਮਾ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਉਹ ਉਸ

ਇਲਾਹੀ ਜਲਵੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਰੂਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਐਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਾਨਣਾ ਹੈ। ਸਮਝ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ! ਇਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮੋਹ ਮਾਯਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਤੁਟਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ! ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਮੋਹ ਕੈਦ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ--ਮੈਂ ਘੋਲੀ, ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਮਾੜਾ ਬੀ ਸੁਖ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਸਾਰਦ ਜੀ--ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ! ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤਿਆਗ, ਵੈਰਾਗ, ਹਠ, ਤਪ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ?

ਸਤਿਗੁਰ--ਸਜਣੋ ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤ (ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਫਿਤਰਤ, ਦੇਹ ਦੇ ਸੁਭਾਵ) ਨੂੰ ਤ੍ਰੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਰੂਪ ਸਮਝਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਕਿਸੇ ਖਿਆਲੀ ਤਯਾਗ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਲੋੜਦੇ ਹੋ। ਕੋਈ ਮਨ ਨੂੰ ਰੱਬ ਬਣਾਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਨਫਸ (ਬਦਕਾਰ) ਰੱਬ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਰਾਜ ਤੇ ਰਜੋ ਗੁਣੀ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੀ ਪਾਰ ਗਿਰਾਮਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਰੀਰ ਇਕ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਇਕ ਰਾਜ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੋਜਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਤਾਕਤ ਕਿਸੇ ਸੁਖ ਲਈ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਸੁਰਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹਨ, ਅੰਦਰ ਜੋ ਆਪਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਬਲ ਪਾਕੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਨੱਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀ ਉਸ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ 'ਕੈਦ ਰੂਪ' ਸਮਝਕੇ ਕੱਟਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਉਹ ਤੁਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਮੰਦਰ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹੇ ਹਨ, ਜ਼ਿਨਾਂ ਦੇ ਢਹਿਣ ਨਾਲ ਢੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਲਿਆਈ ਦੇ ਭੇਖ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸੁਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲੇ ਤੋਂ ਗਿਰਾਉ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਤੁਸੀਂ ਡਿੱਗੇ। ਦਾਰੂ ਆਪਾ ਵਿਨਾਸ਼ਨ ਨਹੀਂ, ਦਾਰੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਪਰ ਵੱਸ ਪਾਓ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਆਪੇ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਓ। ਆਪਾ ਅੰਦਰ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਕ ਸਭ ਰੁਚੀਆਂ; ਤਾਕਤਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪਰ ਬਲ ਪਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਤਾਬੇ ਕਰੇ ਤੇ ਆਪ ਇਸ ਘਰ ਦਾ ਠਾਕਰ ਬਣਕੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ ਕਰੇ। ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰੋ, ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ

ਬਲ, ਉਮਾਹ, ਹੁਲਾਰਾ ਲਓ; ਮਾਰੋ ਨਹੀਂ, ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰ ਬੈਠਦੇ ਹੋ, ਫਿਰ ਲੂਲ੍ਹੇ ਹੋਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਅਸੀਂ ਅਚੱਲ ਅਹਿੱਲ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ; ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ; ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਮਰ ਗਿਆ, ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਕੈਦ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਨਾ ਸਮਝੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨਾ ਆਪ ਬੀ ਕੈਦ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹ ਤੌਖਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੈਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਓ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਕੈਦੀਆਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਆਪ ਕੈਦ ਪੈਣ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਹੈ ? ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਕੈਦ ਨੂੰ ਐਸ਼੍ਵਰਜ ਜਾਤਾ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਾ ਆਪੇ ਨਾਲ ਦਗ਼ੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਨੂੰ ਚੀਨੋ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋਂ, ਆਪੇ ਦੀਆਂ ਚੋਰੀਆਂ ਤੇ ਠੱਗੀਆਂ ਦੇ ਦੇਖਣਹਾਰ ਬਣੋਂ, ਆਪੇ ਤੇ ਵੱਸ ਪਾਓ ਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਓ, ਫਿਰ ਤੁਸਾਨੂੰ ਆਪੇ ਦਾ ਜਲਵਾ ਦਿੱਸੇ । ਫਿਰ ਆਪੇ ਨੂੰ ਜਗਤ ਆਧਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਆਵੇ ਤੇ ਮਿਲ ਪਵੇ। ਫਿਰ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲੇ।

ਪਰ ਰਾਹ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਜੇਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾਵ, ਜੋ ਮੁੱਦਤਾਂ ਦਾ ਉਲਟ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਆਪੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਕੂੰ ਮੁੱਦਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਦਾ ਤੇ ਪੁੱਠੇ ਗੇੜ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਗੇੜ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਕਰਾਓ। ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰੱਖੋ, ਸ਼ਰਨ ਸੰਭਾਲੋ; ਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਓ। ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਅਭਜਾਸ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਿਰੰਤਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਵੱਸੋ, ਨਾਮ ਸਭ ਸੋਝੀਆਂ ਤੇ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇਗਾ। ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਵੱਸੋ, ਸਦਾ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਓਟ ਰਹੋ ! ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਾ ਆਪੇ ਨੂੰ ਚੀਨਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਾ ਆਪੇ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਾ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਕੇ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਇਕ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਆਕੇ ਇਲਾਹੀ ਧੁਨਿ ਵਿਚ ਗਾਂਵਿਆਂ :-

"ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥
ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥" (ਜਪੁਜੀ)

ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਤੱਕ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਾਂਵੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗਾਂਵੀਆਂ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਨ 'ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਦਾਤੇ' ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ।

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ !

ਕੁਛ ਦਿਨ ਉਥੇ ਰਹਿਕੇ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਜਮਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਦਾ ਹੋਏ। ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਤਲਿੱਸਮ ਦਾ ਮੰਦਰ ਢਾ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਪਖੰਡ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸੀ, ਲੁਟਾ ਦਿਤੀ, ਰੜੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਪੱਲੂ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਬਾਲਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ ਲੈਕੇ ਫਿਰ ਨਿਕਲੇ। ਜਿੱਥੇ ਰੜੇ ਵਿਚ ਪਾਰਬਤੀ ਬੈਠੀ ਸੀ ਉੱਥੇ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣ ਗਈ, ਲੰਗਰ; ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਦਾ ਲੰਗਰ–'ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ' ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਲੰਗਰ ਵੀ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰੰਗ ਬੱਝ ਗਿਆ। ਉਹ, ਜੋ ਕੈਦ ਪਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਰੂਹ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਅੰਦਰਲੇ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦੀ ਬੰਦੀ–ਛੋੜ ਬਣ ਗਈ। ਟੁਰਨ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਮੰਗਣ ਲੱਗੀ, ਬਾਬੇ ਦੇ ਹੱਥ ਬਰਛਾ ਸੀ ਉਹੋ ਫੜਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਬਰਛਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ*!

"ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ॥
ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ
ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥"

* ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ।

ਹੁਮਾ ਨੂੰ ਫੜ ਨਾ ਹੰਸਾਂ ਨੂੰ

ਨਾ ਜਾਲੀ ਲਾ, ਨ ਪਿੰਜਰਾ ਲੈ,
ਹੁਮਾ ਨੂੰ ਫੜ ਨਾ ਹੰਸਾਂ ਨੂੰ;
ਨ ਸੋਚੀਂ ਕੈਦ ਪਾਣੇ ਦੀ
ਤੂੰ ਪੰਛੀ ਉਚ-ਅਸਾਂ ਨੂੰ।
ਨ ਰੀਝਣ ਚੋਗਿਆਂ ਤੇ ਓ,
ਕਿਵੇਂ ਉਤਰਨਗੇ ਜਾਲੀ ਤੇ?

ਫਸਾ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਤੂੰ
ਕਿਸੇ ਬਿਧ ਸੂੱਛ-ਵੰਸਾਂ ਨੂੰ।
ਓ ਵਿਚਰਨ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਖੁੱਲੇ,
ਤੇ ਕਰਦੇ ਕੇਲ ਫਿਰਦੇ ਹਨ,
ਤੂੰ ਜਾ ਉਸ ਥਾਂ ਦਰਸ ਪਰਸਨ,
ਮਿਟਾ ਦਿਲ ਮੈਲ ਮੰਸਾਂ ਨੂੰ।

ਅਦਬ ਭੈ ਨਾਲ ਜਾਵੀਂ ਤੂੰ,
ਸੁਣੀਂ ਸੰਗੀਤ ਉਹਨਾ ਦੇ,
ਲਈਂ ਸਿਖ ਵਲ ਨਿਖੇੜਨ ਦਾ
ਅਸਾਰੋਂ ਸਾਰ-ਅੰਸਾਂ ਨੂੰ[੧]
ਲਈਂ ਫਿਰ ਛੋਹ ਹੰਸਾਂ[੨] ਦੀ,
ਤੇ ਸਾਯਾ ਲਈਂ ਹੁਮਾ[੩] ਦਾ ਤੂੰ

ਮੁੜੇਂਗਾ ਫੇਰ ਹੋ ਆਪੇ,
ਹੁਮਾ ਤੂੰ ਰਾਜ-ਹੰਸਾਂ ਤੂੰ।

---

੧. ਸੱਚ ਤੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖ ਲਈਂ।
੨. ਹੰਸ=ਗੁਰਮੁਖ ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ।
੩. ਇਕ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਯਾ ਪੈਣ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਆਦਮੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।